

Erik Orsenna

DOKUZ
GİTARDA
DÜNYA TARİHİ

ROMAN

CAN YAYINLARI

Fransızca aslından çeviren:

ASLI YÜCE LOOF

Erik Orsenna
DOKUZ GİTARDA
DÜNYA TARİHİ

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

ASLI YÜCE LOOF

Erik Orsenna, 22 Mart 1947'de Paris'te doğdu. Asıl adı Erik Arnoult'tur. Felsefe ve siyasal bilimler eğitimi yaptıktan sonra ekonomi alanına yöneldi. London School of Economics'te öğrenimini sürdürdü; İngiltere dönüşü ilk romanını yayınladı. Julien Gracq'ın bir yapıtındaki eski kentin adından esinlenerek Erik Orsenna takma adını aldı. Bunun ardından, on bir yıl boyunca uluslararası finans ve gelişme ekonomisi üzerine araştırmalar yaptı. 1981 yılında, kimi bakanların çağrısı üzerine, ekonomi alanında çalışmak üzere devlet hizmetine girdi. İki yıl sonra da hükümet içinde kültürel danışman olarak görev yapmaya başladı. 90'lı yıllarda, Dışişleri Bakanı Roland Dumas'yla birlikte, Afrika'da demokratikleşme, Güney Avrupa'yla Mağrip ülkeleri arasındaki ilişkiler konusunda çalışmalar yürüttü. Bu arada üniversiteyi bırakarak, halen görev yaptığı Devlet Konseyi'ne katıldı. Yönetmeliklerinin yanında yedi roman yazdı. Bunlardan *La vie comme à Lausanne* 1978'de Roger Nimier Ödülü, *L'Exposition coloniale* ise 1988 Goncourt Ödülü'nü aldı. 28 Mayıs 1998'de, Jacques-Yves Cousteau'nun yerine Fransız Akademisi'ne kabul edildi. Ödüllü yapıtlarının dışında *Deux étés*, *Grand amour* gibi yapıtları da büyük ilgi toplamıştır. Yazarın *Dokuz Gitarda Dünya Tarihi* adlı yapıtından başka, *Longtemps* adlı romanı da Can Yayınları tarafından yayınlanacak.

İçindekiler

[Erik Orsenna](#)

[Kheops \(Mısır\), İsa'dan Önce 2500](#)

[Cuzco \(Peru\), 1531](#)

[Barselona, 1580](#)

[Versailles \(Fransa\), 1680](#)

[Milano, 1820](#)

[Nantes, Gorée, Mississippi, 1800-1900](#)

[Paris, Porte d'Italie, 1928](#)

[Woodstock, 1969](#)

[Omo Vadisi \(Afrika\), 31 Aralık 1999](#)

Nerede?

Dokuzlarla dolu hüznü aralık ayında,¹ bu küçük sözcük, sayısız gitarseverin kafasını kurcalayıp duruyordu: Sarılar, Siyahlar, Beyazlar ya da dünyanın dört bir yanından çıkagelmiş melezler; Rio, Chicago, Berlin, Yokohama gibi güzel kent merkezlerinde ya da en çileli varoşlarda oturan, kulakları gümüş küpeli gençler, kravatlı ihtiyarlar...

Bu yüzyıl ve binyıl sonunda, tanrılar yorgun düşmüşlerdi ve sakinleştiriciler etkisiz kalıyordu, insanlar, kötü haberlerin istilasından kurtulmak için müziğe hiç şimdiki kadar ihtiyaç duymamışlardı. Bir tek o, sizi elinizden tutup fazla bunalmanıza izin vermeden, gecenin karanlığından çekip çıkarabilirdi.

Peki ama neredeydi? Bu KONSER, bu büyülü şenlik nerede olacaktı?

Her yerde yolculuk hazırlığı vardı, uçak bileti için para biriktiriliyor, kollar ya da kalçalar çeşitli aşılardan açılıyor, öğretmenlere ya da patronlara özür mektupları yazılıyordu. Ve insanlar, saatlerce parmaklarını dünya haritasının üzerinde gezdirip hep aynı kısa soruyu soruyorlardı:

Nerede?

¹ Bilmecelerden hoşlanmayanlar için : 1999 (Çev.)

Yaşlı arkeolog diş fırçasını bırakıp başını kaldırdı. Her şeyi denemişti, fırçalar, bezler, tırnaklar... Ama, atalarımızın iskeletlerini temizlemek için, yumuşak, ince domuz kılından yapılmış, kısa saplı iyi bir Butler'ın üzerine yoktu.

İleride, güneşin altında sarsıla sarsıla ilerleyen araba, her türden reklamcının ve geçkin sahte sarışınların pek sevdiği şu gülünç 4X4'lerdendi. Bu aletlerin Afrika'nın kalbinde yer alan bu kumluk ve çatlak arazilerde işe yaradıklarını itiraf etmek gerek. Sürücü keçileri ezmemek için yavaş yavaş ilerliyordu. Belki de manzaranın büyüleyici güzelliğinin, açık pencereden girip içine işlemesini istiyordu; kıpkırmızı yaylalar, telli turnalarla dolu mavi göl, birden karanlık ve tehditkâr bir görünüme bürünüveren, dünyanın derinliklerine, hatta cehenneme kadar uzanıyormuş gibi duran yerdeki şu çatlak.

Araba, yelkenleri indirilmiş bir gemi gibi, kendi ivmesiyle ağır ağır ilerlemeyi sürdürüyordu. Sonunda kampın sınırında durdu. Bitmek bilmez iki-üç dakika boyunca, adam direksiyonun başında hareketsiz kaldı. Saçları tozdan ya da yaşından ötürü kül rengiydi. Ray Ban'larının gerisinde yüzünü buruşturduğu, belki gülümsediği için ağzı iyice gerilmişti.

Sonunda kapı açıldı. Ve yaşlı arkeolog, en yakın kentten kilometrelerce uzaktaki bu çölde, tek başına, kollarını açmış, ona doğru yürümekte olan bu ziyaretçinin her şeyden önce bir 'yara izi' olduğunu hemen anladı. Yüzü sayısız yağmurlarla yol yol oyulmuştu sanki. Yanaklarını kemiren kır sakalını, sanki etini biraz tutsun diye uzatmıştı. Yoksa akıntılar her şeyi alıp götürecekti. Yaşam bu müşterinin yüzüne gülmemişti.

— Clapton, dedi yara izi; gözlüklerini çıkararak. Yanılmıyorum ya? Burası Omo Vadisi değil mi?

— Evet burası.

Yaşlı arkeolog mucizevi diş fırçasını kutusuna yerleştirdi, *Lucy in the Sky (with Diamonds)*'ı çalan bir CD okuyucusunun sesini kıstı, adama oturacak bir yer ve çay sundu. Bütün bu işler bitince sordu:

— Hangi rüzgâr attı sizi buraya?

— Müzik.

Adamın çok tok ve sanki gelişmesini tamamlamamış bir sesi vardı. Belki de arabasının yolcu koltuğunda duran gitarı yanında yokken konuşmaya pek alışık değildi. Yaşlı arkeolog gülümsedi:

— Nasıl yardımcı olabilirim?

Küçük bir çene hareketiyle, beyaz ve zenci işçilerle dolu, açık mezarlara benzeyen bir dizi çukur halindeki kazı yerlerini işaret etti. Ziyaret nedeniyle doğrulmuş, onlara bakan işçiler hemen işlerine döndüler. Hareketleri, sıradan mezar kazıcıları için fazla titizceydi. Zaten mezar kazıcıları da diş fırçası kullanmazlardı.

Ziyaretçi susup onlara bakıyordu, sonunda:

— Şimdi burada, ilk insanların diyarında mıyız?

Yaşlı arkeolog sağ eliyle havayı süpürdü:

— Uzmanlar nasıldır bilirsiniz; hepsi kendi savına sonuna dek inanır.

— Sizin için gerçeğe yakın olduğunu söylüyorlar.

— Kimbilir?

Bilgin daha fazla nazlanmadan öyküsünü anlatmaya başladı:

— Eskiden Afrika, Atlantik'ten Hint Okyanusu'na kadar uzanan kocaman bir ormanla kaplıydı. Bu ormanda ağaçlar, gölgeler ve iç içe geçmiş bitkilerle korunan maymunlar yaşıyordu. Sakin sakin dört ayak üzerinde yürüyorlardı; önlem almaya gerek yoktu, nasıl olsa düşmanları onları göremiyordu. Sonra bir gün dünya yırtıldı. Kuzeyden güneye, Etiyopya'dan Mozambik'e kadar uzanan koca bir çukur açıldı. Az kalsın Afrika ikiye bölünüyordu. Çukurun dibi göllerle doldu; şu anda bu göllerden birisinin kıyısındayız. Bundan başka daha birçok göl var: Viktorya, Tanganika, Malawi, Kivu...

"Ağaçları sulayan batı rüzgârı, bu yırtılma yüzünden oluşan yeni dağlara çarpmaya başladı. Su artık dağların öbür tarafına geçemiyordu. Doğu gitgide kuraklaşıyor, orman seyrekleşiyordu. Maymunlar korkuyorlardı; çünkü şimdi hepsi gün gibi ortadaydılar. Aslan, panter gibi pençeli hayvanların keyfine diyecek yoktu. Maymunlar bundan sonra dikkatli olmaları ve düşmanlarını uzaktan gözlemeleri gerektiğini anladılar. Doğrulduklar, arka ayakları üzerinde dikildiler, savaşmayı, taşı işlemeyi öğrendiler ve yavaş yavaş insana dönüştüler."

Clapton şaşkınlıktan bir ıslık çaldı.

— Yani bizi kuraklık mı yarattı?

— Tastamam öyle. Sık ormanda yaşasaydık, maymun olarak kalacaktık.

Gece, manzarayı bir lokmada yutmuştu. Araştırmacılar sanki korkuya kapılmışlar gibi mezarlardan koşarak çıkmışlardı. Şimdi çadırların içlerinde lambalar titreşiyordu. *Lucy in the Sky* kısık bir sesle çalmaya devam ediyordu. Şarkı biter bitmez yeniden başlıyordu.

— Yalnızca Beatles'ı mı seversiniz, diye sordu Clapton.

Yaşlı arkeolog, yönetmen koltuğuyla birlikte ortadan kaybolmuştu. Sadece bir puronun kırmızı ucu soruyu hangi yöne doğru sormak gerektiğini ortaya koyuyordu.

— Özellikle bu parçayı. Elli iki kemiği de harika durumda olan ilk büyükannemizi bulduğumuzda bunu dinliyorduk; üç milyon yıl önce yaşamış olan, dünya tarihinin ilk gerçek kadını. Adını neden Lucy koyduğumuzu anladınız mı?

— Peki şimdi ne arıyorsunuz? Daha yaşlı bir iskelet mi? Büyükannenin annesi?

Yaşlı arkeolog uzunca bir süre sessiz kaldı. Sanki çok karışık bir tavan arasında kendi düşleri içinde aranıyor gibiydi.

— Şimdi mi? Tam tersini yeğlerdim, bize doğru inişi...

Sanki bu dileğini daha önce hiç kimseye açmamış ve sözlerinin değerinin anlaşılmasını istermiş gibi tane tane konuşuyordu:

— Şimdi, ta bize kadar Lucy'nin soyundan gelenleri burada toplayabilmeyi düşünüyordum. Nasıl bir topluluk olurdu acaba...

Clapton'un sandalyesinde kıvrandığı duyuldu. Kot ceketi iskemlenin arkalığının kumaşına sürtünmüş olmalıydı.

— Neyiniz var, dedi yaşlı arkeolog. Olmadık bir şey mi söyledim?

— Bir süredir, neredeyse her gece aynı düşü görüyorum. Atalarım elimden tutup beni götürüyorlar: Perulu bir köylü, Katalan bir doktor, Fransız kralı XIV. Lui'nin öğretmeni... Rastlantı bu ya, hepsi de gitaristmiş. Beni bir çeşit dansın içine sürüklüyorlar...

— Tüm bu insanların, sizin yaşamınızın değişik anlarındaki halleriniz olduğu duygusuna kapılmadınız mı hiç?

— Anlamıyorum.

— İçimden bir ses, sizin daha önce birçok hayatlar yaşamış olduğunuzu söylüyor.

— Belki de doğrudur... Parmaklarımı tellerin üzerine koyup çalmaya başladığımda kendimi öyle hafif

hissediyorum ki, bir gezgin gibi... Ve uzak zamanlardan değişik kişilikler, bilmediğim sözcükler beni kuşatıyorlar.

— Görüyorsunuz ya! Gitarı pek iyi tanımam ama onun yüzyıllar arası yolculuklar yapmaya yarayan bir at olması beni hiç şaşırtmazdı.

Yaşlı arkeolog o anda ziyaretçisinin yüzünü görebilmek için neler vermezdi, bütün yara izlerine karşın şaşkın bir çocuk yüzü...

— Tüm bunlar pek bilimsel değil.

— Gerçek her zaman bilimsel midir sanıyorsunuz?

Bir süredir havada kızarmış keçi kokusu dolanıyordu, ateşe düşen yağ damlalarının çıtırtısı duyuluyordu. Arkeologu böyle neşeli kılan açlık mı, yoksa onu şantiyenin tekdüzeliğinden kurtaran bu beklenmedik ziyaret miydi? Arkeolog sordu:

— İlk gitar ne zaman ortaya çıkmış? Kusura bakmayın, gördüğünüz gibi ilklere karşı özel bir ilgim var.

— Mısır hiyerogliflerinden birinde bir gitara rastlandı.

— İşe bakın! Amma yaşlıymışsınız!

Bir şekil belirdi.

Gaz lambasıyla aydınlanan gözleri görünüyordu sadece; karanlıkta asılı duran iki bilye gibiydiler. Öyle yüksekte duruyorlardı ki, bunların bir insana mı, yoksa gökyüzünden inen bir kuşa mı ait oldukları pek anlaşılmıyordu.

— Beyefendi bizimle yiyecek mi?

Yaşlı arkeolog başıyla onayladı.

- Beyefendi birkaç gün bizimle kalacak. Eğer yemekler güzelse belki bize *Lucy*'nin devamını bile çalabilir.

Kheops (Mısır), İsa'dan Önce 2500

— Peki, bu garip aletin adı ne, diye sordu firavun. Hiç buna benzer bir şey görmedim. Garip, uzun bir sapı olan, acayip bir sandık. Ama kesin ve gizemli notaları beni büyüledi.

— Kitar, diye yanıtladı müzisyen. Benim memleketim olan Pers Ülkesi'nde, *ki* 'uç' anlamına, *tar* da 'tel' anlamına gelir.

— Senin gibi ona da uzun ömürler diliyorum.

Müzisyen firavunu selamlayıp izin istedi. *Kitar*'ını sırtında taşıyordu. Firavun onu ufukta kayboluncaya dek gözleriyle izledi. Piramitler bloklar halinde, güneşe doğru yavaşça yükseliyorlardı. Uzunca bir kuyruk oluşturan develer dünyanın ta öbür ucundan buraya gelmişlerdi; tuz blokları develerin karınlarını dövüyordu. Üç sivri yelken Nil Nehri'nin üzerinde süzülüyordu. Bir fellah, sineklerin deli ettiği bir eşeğin gölgesinde uyukluyordu. Canlılar ve nesnelere havada salınıyorlardı. Dünya yepyenydi.

Firavun, uzunca bir süre düşleriyle baş başa kaldı, sonra sağ elini kaldırdı. Bir danışmanı hemen yanına koştu:

— Bu çeşit göçerlerden çok var mı?

— Firavunum, biraz kaygılanacaksınız ama çoğalıyorlar, dedi danışman. Bugün insanlar ne susmayı, ne de yerlerinde durmayı becerebiliyorlar. Müziklerini sırtlayıp oradan oraya gezinip duruyorlar.

— Ama bu müzik ihtiyacı nereden geliyor? Onlara yetmeyen nedir? Resimler, boya, biçimler yetiyor.. Bak...

Firavun onları çevreleyen sarayları, sütunları, nekropolü gösteriyordu. Danışman omuz silkti:

— Buna bir orman perisinin neden olduğu söyleniyor.

— Orman mı? Ama bizim çevremizde kumdan başka bir şey yok ki!

— Aynen öyle, zaten müziğin de bir özlemi olduğu söyleniyor.

Cuzco (Peru), 1531

Tüm İnkalar, imparatorun akan gözyaşlarına bakıyorlardı.

Yanılmıyorlardı, gözyaşlarının nedenini anlamışlardı; bunun korkuyla hiçbir ilgisi yoktu. Güneşin oğlu olan bir imparator, hiç kimseden korkmazdı. O, başka bir nedenden, şaşkınlıktan ağlıyordu. Yüz seksen iki yabancının, neden gelip dünyayı parçalamak istediklerini anlayamıyordu.

Bu lanet olasıca yüz seksen iki kişinin gelmesinden önce her şey sakin, evrenin her parçası yerli yerindeydi. Güneş tanrısı insanları yönetiyordu ve onun ayaklarının dibinde Dünya tanrıçası oynaşmaktaydı. Dünya herkesin anasıydı. Onunla, flütler, tamburlar aracılığıyla konuşulur, o da volkanların homurtusu, ormanların hışırtısı, kaynakların melodisiyle karşılık verirdi. Hatta fırtınalı günlerde çenesi düşerdi. Mısır koçanları *ça-ça-ça* diye birbirine çarparken, insanlar aynı ritimle dans ederlerdi.

Peki, ama ürkütücü hayvanların üzerine binmiş, ellerinde ateşli sopalar olan bu yüz seksen iki denizci, neden İnkaları öldürmeye gelmişlerdi, neden eski, güzel düzeni bozuyorlardı?

Ve imparator Atahualpa ağlıyordu.

Bir imparator, yönetimi altındaki ülke yıkıldığında ağlar. Döktüğü gözyaşları, yaralı dünyanın kanıdır.

Yüz seksen iki kişinin başı olan İspanyol Francisco Pizarro, atından indi. İmparator ona bakmıyordu. İmparator hiç kimseye bakmıyordu. Gözlerini kaldırmış, sadece babasına, Güneş'e bakıyordu.

- Ona altın önerin, dedi imparator çevirmene, taşıyabileceği kadar altın. Yabancılar sadece bunu severler. Belki de cepleri ve hayvanları altın yüklü olursa, Gökyüzü'nü ve Dünya'yı rahat bırakırlar.

İmparator ağlamayı sürdürüyordu. Şaşkınlığından ve anlayamadığından ağlıyordu. Francisco Pizarro duyarlı bir insandı. Bu gözyaşlarına dayanamıyordu.

Bir emir verdi. Adamlarından üçü mahmuz gürültüleri arasında imparatora doğru ilerlediler, elleri imparatorun boynunda kenetlendi ve donakalmış halkın gözleri önünde onu boğdular.

Şimdi Atahualpa kaldırımının üzerinde yatıyordu. Sanki hiçbir şey değişmemişti. Irmaklar tersine akıyordu. Yel değirmenleri gibi geniş kanatlı akbabalar, hâlâ dağların tepelerinde bitmez tükenmez daireler çiziyorlardı.

Ama İnkalar, dünyanın öldüğünü ve lanetin hükmünün başladığını anlamışlardı.

José Fernandez, yüz seksen iki kişinin içinde solgun, cılız, hep arkada kalan, itilip kakılan, çekingenliğiyle alay konusu olan, öbür askerlere hiç benzemeyen bir İspanyoldu; hassas, başkalarına saygılı, dünyaya karşı merak dolu biriydi. İmparatorun öldürülmesi onu öylesine tiksindirmişti ki, grubunu terk edip ülkede tek başına dolaşmaya başlamıştı. Bir işportacı gibiydi. Tüfek yerine kocaman siyah bir kutu taşıyordu. Bir çanta ve birçok kutu, yan taraflarını dövüp duruyordu. Uzak diyarlardaki iyileştirici bitkilere ve tıbbi deli gibi meraklı olan Cadiz Dükü, onu Yeni Dünya'nın botanik zenginliklerini listelemekle görevlendirmişti. Arkadaşları insanları öldürüp ortalığı yağmalarken, o zamanını resim çizmek, ot toplamak ve ceplerini örneklerle doldurmakla geçiriyordu. Dük, ona Katolik kilisesinden gizli olarak bir görev daha vermişti; elinden geldiğince çok kadınla tanışmak ve onların tropikal Özelliklerini belirlemek.

İşte siyah kutu bu noktada devreye giriyordu. José Fernandez günde birçok kez, nerede olursa olsun, bu kutudan gitarını çıkarıyordu. Onun memleketi olan İspanya'da sadece bu hareket bile şarkıları başlatmaya yeterdi. Kuşlar boğazlarını temizler, kadınlar korselerinin ilk iki düğmesini açar, erkekler çiğnedikleri tütünü tükürür, buğdaylar salınırdı... Peru'nun bu lanetlenmiş yukarı kesiminde ise kırmızı şapkalı adamlar, kat kat etekli kadınlar, yeşil sümüklü çocuklar, tek bir söz etmeden ona bakıyorlardı. Dünya susuyordu.

Ne rüzgârda dostça bir mırıltı, ne yapraklarda fısıldaşan nağmeler, ne de mısırların keyifli ritimleri kalmıştı. Hiçbir şey yoktu artık. Dünyanın sessizliği, boz renkli bir kapak gibi insanları eziyordu.

Ve yukarılarda, karlı dağların, dorukların, sessizliğin üzerinde, işgalci gemilerin yelkenlerinden daha geniş kanatlı akbabalar, sanki mahkûmiyeti hatırlatmak ister gibi daireler çiziyorlardı.

Gitar gücünü kaybetmişti. Notaları hiçbir yankıyla karşılaşmıyordu. Boşluğa çarpıyordu. Evrenin söyleyebileceği tüm sözler, şehit edilmiş Atahualpa'nın boğazında düğümlenip kalmıştı.

Bir gün ülkenin kuzeyinde akşam olurken, bir tatu karşıdan karşıya geçiyordu. Dikenlerini, hareket

edebilen kemerli kabuklarla değiştirmiş gibi görünen, iri bir kirpi cinsiydi bu. Küçük adımlarla ağır ağır ilerlerken belki âşıktı, belki de sadece akşamın serinliğini soluyabildiği için mutluydu. Fernandez parmağını ona doğru uzattı. İnkalar mesajı aldılar, dans ederek hayvana yaklaştılar ve onu yerlere kadar selamlayarak, "Bizi affedin Sayın Tatu, Dünya bize cevap vermiyor, her çareyi denememiz gerek," dediler. Onu yerden kaldırdılar; küçücük ayakları havada çırpınıyordu. Ve özürlerini eksik etmeden onu bir gitara dönüştürdüler. İç organlarından arındırılan kabuğu, gitarın kasasını oluşturdu, tahta bir sap başının yerini aldı, kuruyan bağırsakları da İyi ses veren teller oldu.

Fernandez gülümsedi. Görevi tamamlanmıştı. Hayvandan bozma gitarları, davullara ve flütlere eklenince, İnkalar artık Dünya'yla iletişim kurabilmek için bütün müzik aletlerine sahiptiler. Çok geçmeden Dünya'nın yüzü yine gülerdi.

Ama bunun için yabancının oradan gitmesi gerekiyordu.

Adam okyanusa kadar yürüdü. Kuma oturdu.

Ne bekliyordu? Sevilla'ya geri dönmek için bir gemi mi? Yoksa ölümü mü?

Güneřten ve susuzluktan kavrulmuştu, ama açlık duymuyordu, gözlerini gitarına dikmişti. Gitarı her an denize açılmaya hazır küçük bir gemi gibi, suyun kıyısında yatmaktaydı.

Birden müzisyenin içini büyük bir sevinç kapladı. Olayların devamını tahmin edebiliyordu: Gitar her yerde çocuklar peydahlayacak, yakında tüm gezegeni kaplayacak, çok değişik biçimlerden ve maddelerden oluşan karmakarışık, kocaman bir aile oluşturacaktı. Hiçbir ayıp, hiçbir üzüntü, hiçbir sessizlik gitarlarla başa çıkamayacaktı. Gitaristler, Dünya ile insanlar arasındaki bu gürültülü anlaşmayı sağlayan şövalyeler olacaklardı.

Clapton donmuş bir halde uyandı. Uyku tulumundan çıkmadan, başını ona verilmiş olan çadırdan dışarı uzattı. Kamp uykundaydı.

Koyu renkli, uzun abalarına sarınmış iki hamal, ellerini sönmekte olan kamp ateşinin üzerine uzatmışlardı. Müzisyen ve iki göçer ciddiyetle selamlaştılar. Görülmeyen hayvanlar yavaş yavaş geviş getiriyorlardı. Solukları ve çenelerinin düzenli tıkırtıları duyuluyordu. Ay, baş döndürücü bir şeffaflık, uzaklıkların ortadan kalktığı düşsel bir aydınlık yayıyordu ortalığa.

"Zamanın içinde ve gezegenin bir ucundan öbür ucuna bu kadar kolayca yolculuk etmeme hiç şaşırmadım," dedi kendi kendine Clapton. "Afrika gecesi, demirsiz bir gemi gibi sanki..."

Ve yeniden yattı. Karnından gelen gurultular bir konsere dönüşmüştü. Keçi eti, *cheeseburger* gibi değildi; sindirmek için çetin bir savaş vermek gerekiyordu.

Barcelona, 1580

Bu kutsal haziran gününde çanlar çalıyor, insanlar diz çökmüş Tanrı'ya şükrediyor, çocuklar hoplayıp zıplıyor, ağustosböcekleri şarkılarını söylüyor, güneş yeniden yakıyor, deniz hiç parıldamadığı gibi parıldıyordu: Veba bitmişti.

Altı aydır, salgın hastalık önüne geleni kırıp geçirmişti; yeni doğanları, yaşlıları, etli butlu güzel kadınları, kara kuru cılızları... Barcelona'nın her sakini, sabah uyandığında korkuyla kendine aynı soruyu soruyordu: Acaba bugün sıra bende mi? Ve gece boyunca -ne yazık ki artık çok iyi bilinen- hastalık belirtileri bedenini sarmış mı diye, kendini kontrol ediyordu. Bakalım ateşten titriyor muyum? Burada kol altlarımda ya da bacaklarımda üst taraflarında güvercin yumurtaları gibi şişkinlikler var mı? Aman Tanrım, öksürdüm, şamdanı yaklaştıralım, bakalım tükürüğümde kan var mı?

İnsanları öldürmekle yetinmeyen salgın hastalık, bu sefer de bir Katalan özelliğine saldırmıştı; yaşama sevincine. Her gece masalarında, altının ve sadık kadınların daha bol bulunduğu bir dünyanın yaratıldığı tavernalar boşalmıştı; ekşi nefesi size hastalık bulaştırabilen biriyle nasıl karşılıklı oturup içebilirdi insan? Salgın; limanların değişik, baştan çıkarıcı, Provence fesleğeninden doğunun baharatlarına, hayvanların misk kokularından gelecek okuyan Çingenelerin parfümlerine kadar tüm kokularını kovalamıştı; ölüm kokusundan korunmak için insanlar burunlarına mendil tutarak geziniyorlardı.

Salgın, gezintileri de yasaklamıştı. Artık hiç kimse, eskiden insanların birbirleriyle karşılaştıkları, takıştıkları, gizlice randevular verdikleri, gölgeler altındaki Ramblas Bulvarı'nı arşınlamıyordu; insanlar çılgınca korkulara kapılmışlardı, bunlardan birisi de, bakışlardan kan çıbanı bulaşabileceği korkusuydu.

Salgın, güneş batışı gibi günlük bir doğa harikasını bile öldürmüştü. Koca koca odun yığınlarına o kadar çok ceset atılıyordu ki, kara bir duman perdesi sürekli olarak ufku kaplıyordu.

Peki bu kâbus sırasında doktorlar ne âlemdeydi?

Şafaktan önce kalkan Doktor Amat, şehirde koşturuyordu; anlaşılmaz kitaplara dalarak, lanetten kurtulacaklarını sanan Yahudilerin yaşadığı tepeden, sülfürlü yeni bir losyonun denendiği piskoposlar evine, binlerce yatalak hastanın yerleştirildiği Portakal Bahçesi'nden, laneti durdurması için rahibelerin durmadan Tanrı'ya yakardıkları Sainte-Eulalie Katedraline.

...Bütün bu korkunç zamanlar sona ermişti artık. Artık keyif zamanıydı! Sıcaklardan kalın duvarlar; kuvvetli ışıktan da kapattığı tahta panjurlar sayesinde korunduğu serin odasında, karnı tok, sırtı pek, on aylık bir yorgunluktan sonra gerçekten dinlenerek geçirdiği ilk geceden sonra, genç bir kızla bir gitarın arasında uzanmış yatmaktaydı ve kendine hangi sırayı izlemesi gerektiğini, önce hangi hazzı tatması gerektiğini soruyordu; bu yorucu haftalar onu aşktan olduğu kadar müzikten de yoksun bırakmıştı.

— Peki onda ne buluyorsunuz, diye sordu okşanmayı sabırsızlıkla bekleyen genç kız.

— Bacakların üst tarafları incecik, külot bölgesi yumuşacık, sarışınca, kollarına aldığı anda yusuvarlak ve hoş kokulu...

— Hepsi bu mu?

— Tabii ki hayır. Aynı zamanda çok kibar, hem de alçakgönüllü, hiçbir zaman başrolde olmaya meraklı değil, gölgede kalıp eşlik etmeyi yeğler. O, dünyayı kasıp kavuran kibir hastalığını tanımaz.

— Anlıyorum, dedi genç kız. Bir tür ideal yani!

— ...Ve tüm bunlara karşın kendisiyle gurur duyar, kendisine karşı saygılı olunması gerektiğini herkese göstermesini bilir. Bazı günler ondan hiçbir şey elde edemezsiniz; bilirsiniz ya, insan üzerinde ellerini kanatıncaya kadar çalışır ama nafîle, kızgın bir kedi sürüsü gibi tıslar, gıcırda. Bu da onun tepki gösterme şeklidir: Durunuz sevgili dostum, bana nasıl davranacağınızı bilmiyorsunuz, davranışlarınızı değiştirin.

— Ama, bu sizde bir tutkuya dönüşmüş!

— Ve evcildir, evine âşıktır, yatakta uyuklamaya bayılır, cilalı bir bezle tahtasını okşarsanız, kedi gibi mırıldanır. Ama havada yolculuk kokusu sezdi mi, heyecandan titrer, yolculuğun zorluklarına, tozuna dumanına katlanmaya daha o anda hazırdır.

— Benim ne işim var burada bilemiyorum!

Genç kız eteklerini toplayıp kaçtı. Elleri titriyordu, boynundaki kırmızı lekeler, sarışınlarda derin bir üzüntünün gözyaşlarından bile daha büyük göstergesiydi.

Doktor Amat içini çekti. Tabii ki gerektiği gibi ince davranmamıştı. Bir konuktan kendi rakibini kabul

etmesi beklenemezdi. Ama bu Katalanların da ne biçim huyları vardı! Yaşam (ve hatta yataklar) üçlü bir mutluluk için yeterince büyüktü!

Aradan bir ay geçti. Bir haftalık çılgınca bir sevinç dalgasından sonra, yaşam ve ölüm tekrar eski haline dönmeye başlamıştı. Artık insanlar yine yaşlılıktan, aşırı şaraptan ve cinayetten ölüyorlardı.

Veba tamamen tükenmişti. Artık uzaklardan, Akdeniz'in güney sahillerinden, Cezayir ve Tunus civarlarından haberleri geliyordu; oralar zaten gidilip serüvene atılacak yerler değildi, insanın oralarda günlerinin sonuna kadar köle olarak kalması bile mümkündü.

Mademki artık hastalık başka yerlere göç etmiş, mademki gökyüzü pırıl pırıl ve güneş parlaktı, neden insanlar hâlâ salgındaki davranışlarından; mahkûm yürüyüşü (ağzı kapatan sol el ve küçük adımlar), hastalara özgü azla yetinme ve yalınlık (içkili yerleri ziyaret etmemek, çarşıda çekinerek alışveriş yapma) kurtulamıyorlardı? Neden yoldan geçenler, gözlerini yere indiriyorlardı? Fısıltıların, kısık sesle yapılan ayinlerin, kadınlardaki bu aşırı utangaçlığın, çocukların sıkıntısının nedenleri neydi?

Doktor yavaş yavaş bütün bu soruların yanıtını anlamaya başladı. Bu, uğursuz bir yanıtı.

Ya veba tek başına gitmediyse? Ya yanında gizli, değer biçilemez; en ince eleyip sık dokuyan yetkilinin bile defterlerine not etmeyi aklının ucundan bile geçirmediği bir şeyi, bir çeşit rengi, bir kokuyu, havadaki bir titreşimi, bir ışığı, dağınık bir şarkıyı da götürdüyse; ya Barselona'nın ruhunu, mutluluğu yaratan dehasını da götürdüyse?..

Bunun üzerine Doktor Amat, hastalarını yollayıp muayenehanesine kapandı. Ve Anna Maria, onun asistanı - hemşiresi - koruyucu meleği - aşçısı - kâhyası - dedikodu taşıyıcısı, çevresine tuhaf sözler yayıyordu:

— Patronum terfi etti. Patronum artık insanları değil, kentleri iyileştiriyor.

Doktor iki ay boyunca muayenehanesinden çıkmadı. Anna Maria her gün ona portakal ve mürekkepbalıklı kara pirinçle, kitaplıktan ısmarladığı kitapları getiriyordu. Emektar hizmetçi, gözünü anahtar deliğine dayayıp mırıldanıyordu:

— Tanrı aşkına, neler oluyor benim patronuma? O kadar sevdiği gitarıyla bozuştı mu? Artık çalmasını mı beceremiyor? Neden durmadan bu acemice alıştırılmaları yapıp duruyor? Çocukluğuna mı döndü acaba? Veba aklını başından aldı!

Sonunda sıkılıp gidiyordu, tahta ayakkabıları yerdeki taşları döverken, Kutsal Meryem'e patronunu

bu durumdan kurtarması için dua ediyordu.

Yüz elli gün, yüz elli gecelik hummalı bir çalışmadan sonra, Doktor Joan Amat, sol elinde gitarı, sağ elinde bir tomar kâğıtla muayenehanesinden çıktı, yorgunluktan gözleri yanıyordu, neredeyse Anna Maria'yı devirecekti: Anna her zamanki gibi tahta perdenin ardından onu dinlemekteydi.

— Şükürler olsun Tanrım, dedi önünde diz çökerek, sonunda yaşayanların arasına döndünüz!

Ertesi günden itibaren Joan Amat, muayenehanesini açtı. Ama artık tıp alanını değiştirmişti. Her hastasına, sağlıklı ve sevgi dolu bir yaşam dileğinin yanı sıra, kendi yapıtını da sunuyordu; ilk gitar öğrenme metodunu.

Aylar sonra salgının artıkları, korkunç görüntüler, kötü kokular, sanki müziğin içinde erimişçesine kaybolmuştu. Kent eski neşesine kavuşmuştu. Her yerde Katalan melodileri, akorları, şarkıları duyulur olmuştu. Her köşe başında biri gitar çalıyordu; bir taşın üstüne ya da bir pencere arkasına oturmuş, gitar çalıyorlardı; yürürken bile burun karıştırmayı bırakmadan (Akdeniz geleneği), gitarın tellerine dokunmaya çalışıyordu insanlar.

Bir grup çocuk, doktorun arkasından gidiyordu, çünkü doktor bir şeyler anlatıyordu:

— İşte sağlıklı bir kent... Gitar Barselona'yı kurtardı... Gitar bizim en yakın dostumuzdur... Dünya üzerinde üç önemli çift vardır: Bir adam ve bir kadın; bir adam ve atı; bir adam ve gitarı...

Doktor, yaşı iyice kemale erip hastalık da yakasına yapışınca, yatağa düştü; doktorlar ve rahipler başına üşüştiler. Ne pahasına olursa olsun, böylesi ünlü bir kişinin sonu kaçırılmamalıydı. Özellikle de sakinliği insanları kendisine hayran bırakıyordu.

Doktor, ölümünün yakın olduğuna inanmak istemiyordu. Artık çalacak gücü kalmamıştı ama keten örtülerin üzerinde, yanı başında yatan Toledo gitarını okşamaktan geri durmuyordu.

— Ben ölmüyorum, diye tekrarlıyordu.

Doktorlar anlayışlı ve üstün bir tavırla başlarını sallıyorlardı.

— Ölmüyorum.

— Yine de fazla iyimser olmayın sevgili meslektaşım.

— Ben ölmüyorum.

— Madem ki öyle diyorsunuz...

— Ölmüyorum.

— Nasıl isterseniz, ama bu bilimi hor görmek için bir neden değil! Ne de Tanrı'ya hakaret etmek için!

Rahipler de odaya , doktorların yanına gelmiş ve hastanın ölümüne karşı bu inadı karşısında sinirlenmeye başlamışlardı. Elinden gitarını almaya çalıştılar. Ama istekleri boşa çıktı: Ona sıkı sıkıya sarılmıştı, işin içinde büyü var diye, şimdiye kadar yüzlerce sapkını yakmadan önce işkenceyle doğru yola getirmiş olan engizisyoncuyu çağırdılar. Doktor Amat, onun karşısında da aynı teraneyi sürdürdü:

— Ben ölmüyorum. Hiç bir zaman da ölmeyeceğim.

— Yoksa sevgili oğlum, aklınızda ölümsüz olduğunuza dair günahkâr fikirler mi var?

— Gitar kusursuz biçimdir... Gitar ruhun resmidir... Gitar ve gitaristler zamanın içinde gezinirler.

Bu hakaret karşısında engizisyoncu ve odadakiler korkuyla haç çıkardılar.

Doktor Amat'nın sesi yine kısılmıştı. Sesini duyabilmek için iyice eğilmek gerekiyordu. Şimdi birtakım adlar sıralıyordu:

— Aslan Yürekli Richard, Narbonne'lu Guiraut Riquier, Juan de Palenria...

— İngiltere kralını tanıyorum, dedi engizisyoncu, ama öbürleri kim?

— Gitaristler Monsenyör, dedi müzik tarihi konusunda oldukça bilgili olan başrahip, zamanlarının ünlü gitaristleri, hepsi Tanrı'nın sevgili kulları sonuçta...

Doktor Amat devam ediyordu:

— Alonso de Toledo, Rodrigo de la Guitarra...

— Peki bunlar kimler?

— Öbürleri gibi Monsenyör, ünlü çalgıcılar.

Doktor Amat'nın sesi neredeyse bir soluk gibiydi artık.

— ...Francesco Corbetta, Fernando Sor, Andrés Segovia, Cango Reinhardt, Jimi Hendrix...

— Tanımıyorum, diye mırıldandı başrahip (kulağını doktorun ağzına o kadar yaklaştırmıştı ki, görenler onu öptüğünü sanabilirlerdi), bu söylediklerinden hiçbirini tanıımıyorum..

— Şeytanın yandaşları, diye bağırdı engizisyoncu. Bu adamlar hemen aranmaya başlansın, onu da hemen sorguya götürün!

Ama artık çok geçti.

Sağ eli son bir kasılmayla, korku sessizliğine bürünmüş odada, yedilik bir akor çalarken, ilk gitar metodunun yazarı, Barselona'nın kurtarıcısı Joan Carlos Amat son nefesini verdi.

Versailles (Fransa), 1680

— Ustam, hoş geldiniz...

Araba şatonun avlusunda durmuştu. Günler süren yolculuktan sonra (sarsıntı, toz, toprak, sıkıntı), yaşam birdenbire bir peri masalına ve görkemli törenlere dönüşmüştü. Askerler silahlarını çatıyor ve üç kişilik bir tören grubu, ellerinde şapkaları, başlarında beyaz peruklarla bekliyorlardı.

— Sayın Corbetta, İtalya'nın en ünlü müzisyenini ağırlamak bizim için bir şereftir...

— Ustam, çok yorgun olduğunuzu biliyoruz ama, Majesteleri Kral sizi bekliyorlar...

Usta, mademki ustaydı, önce bir gerindi, boğazını temizledi, birkaç kez soluklandı, gitarını alıp Fransız toprağına ayak bastı ve ağzından bal damlayan, kırmızı suratlı, dev gibi bir adam olan üçlü grubun şefini izledi. Corbetta Usta şu taraftan, Ustam bu taraftan... Sizin armoni bilginiz... Eşlik dehanız... Sizin elinizde çalgı... Avrupa müzik çevrelerinin dilinde yalnız siz varsınız... Majesteleri sizi ağırlamak için sabırsızlanıyor...

Küçük grup önlerindeki odacıyı izleyerek dolambaçlı yerlerde ilerliyordu: sonu gelmez koridorlar, katedraller kadar geniş salonlar, tekrar koridorlar ve her yerde bir kalabalık.. Bayramlık giysiler içinde bir karmaşa, ayakta durmuş laflayan, oturmuş kâğıt, tavla oynayan, zar atan markiler, düşesler.

Hiç bir sokak, pazar kurulduğu zaman bile böylesi bir karmaşaya sahne olmamıştı.

— Yer açın lütfen, diye fısıldıyordu kırmızı suratlı dev adam.

İnsanlar, gitarını farkedene kadar yabancıyı küçümser bakışlarla süzüyorlar; ama çalgıyı görür görmez onu selamlayıp yol açıyorlardı.

— Acaba bu...

— Corbetta Usta mı? Virtüöz, kralın davetlisi?

Soylu kadınlar göz süzmeye başlamışlardı bile, adamlar alımlı gülücükler dağıtıyordu. Kralın yeni gözdesine kendilerini nasıl sevdireceklerdi?

— Tanrım boğuluyorum, demekten kendini alamadı İtalyan.

Dev adam ona dönüp:

— Kaygılanmayın yol yorgunluğudur, dedi. Zaten yaklaştık. Hem hiçbir ilaç kralın varlığı gibi iyileştiremez. Göreceksiniz, o kadar güzeldir ki...

— Burası.

Dev adam çenesiyle kırmızı, geniş bi kapıyı işaret ediyordu. Birdenbire, okula ilk kez giden bir çocuğun okulun eşiğinde duyduğu korkuya benzer bir korkuya kapılmıştı. İki yardımcısı peruklarını parlatıyor, dudaklarını ısırıyor ve acil bir ihtiyaç içindeki insanlar gibi bir o, bir bu ayaklarının üzerinde dans ediyorlardı. Dev adam üçüncü kez tekrarladı; kapıya ilk iki vuruşu duyulmamıştı bile.

— Yine ne var, diye haykırdı içeriden birisi. Burada bile rahat edemeyecek miyiz?

— En derin saygılarımı sunarım efendim, Corbetta Usta geldiler.

- Sonunda; Tanrı'ya şükürler olsun! Girsin hemen!

Neden gelmiyor?

Dev adam İtalyan'ın kolundan tutup fısıldadı: "İyi şanslar!", sonra da: "Şaşırmamız olanaksız, girer girmez onu tanırırsınız, Majesteleri güneş gibi parıldar." Kırmızı kapıyı araladı ve yolcuyla bir çırpıda Kutsalların Kutsalı'nın yanına gönderiverdi.

Tuhaf bir topluluktu.

On kişi çember olmuş, geniş, düz, yüksek arkalıklı koltuklarda oturmaktaydı. Üzerlerindeki giysiler çok özenliydi: Danteller, kurdeleler, el işlemleri. Sadece külotlu çoraplar bu asaletе gölge düşürüyordu; iskarpinlerin üzerinde kıvrılmış duran çoraplar beyaz ve kıllı baldırları açıkta bırakıyordu.

- Hoş geldiniz, dedi oturanlardan biri. Bizi beklettiniz.

Açık konuşalım, Fransa Kralı XIV. Lui, büyük kemerli burnu ve öbürlerine göre ufak tefek oluşuyla şanını, hakkını veriyorsa da, İtalyan usta, kendisine bu şekilde hitap eden kişide hiçbir majestelik belirtisi göremedi. Daha sonra bitmek bilmez yolculuklar ve yolların kötü durumu hakkında, şükran dilekleriyle, onurla, özürle dolu, uzunca ve duyulmayan bir konuşma yaptı.

— Kısa keselim olmaz mı, dedi Lui, işimize bakalım.

Oturağın yanında kralın zevkinin gelmesini bekleyen, uysal bir köpek gibi duran gitarı aldı. Usta yorgunluğuna karşın derse başladı.

— Önce duruş. Omurilik dik, omuzlar gevşek. Sağ bacağınızı açın. Çalgıyı sol dizinize oturtun ve sapını saat iki yönüne doğru çevirin.

Hükümdar denileni yaptı, "çok güzel," dedi Usta, dalkavuklar alkışladılar.

— Şimdi efendim, *zorlu* oyun. Parmağınız teli, bir okçunun oku fırlatmak için yayı çektiği gibi çekecek.

XIV. Lui söylenileni yüzünün akıyla yerine getirdi. Usta hoşnutluğunu belli etti, dalkavuklar aşka gelerek yeniden sessiz alkışlarına başladılar.

— Güzel, şimdi *inatçı* saldırıya geçelim...

İki saat kadar bu oyunları sürdüren İtalyan, sonunda ilk seansa bir son vermeye karar verdi. Uykudan gözleri kapanıyordu. Beyninde yatak, çarşaf, yastık, yorgan görüntüleri dönüp duruyordu. Ama soylu (ve dolma) parmaklarının tellere işkence etmesinden şeytani bir zevk alan hükümdarın keyfi nasıl yarıda kesilebilirdi?

Mantoue Dükü'nün yanında geçirdiği günler Usta'ya bazı saray usullerini öğretmişti. Gitarını yere koyup alkışlamaya başladı, az sonra tüm çevresindekiler onu taklit etmekteydiler.

— Nedir bu gürültü, diye sordu XIV. Lui, yapmacık bir alçakgönüllülükle.

— Efendim, yirmi yıllık eğitimlik yaşamımda böylesi bir yetenekle karşılaşmadım.

— Hayranlık verici, dedi bir dalkavuk ve başını öyle bir salladı ki, peruğundaki pudra döküldü.

— Göz kamaştırıcı, diye ekledi yanındaki.

— Şaşırtıcı, hayret verici, umut kırıcı...

Hepsi, övgü dolu sözleri sıralıyorlardı.

— Gerçekten mi, diye kırıtıyordu kral. Gerçekten size inanmalı mıyım?

İtalyan durumdan faydalandı:

— Efendim, böyle bir istek ve yetenekle altı ayda boynuz kulağı geçer.

— Belki de daha kısa bir sürede, diye mırıldandı bir dalkavuk.

— Beş ay.

— Dört buçuk!..

İtalyan Usta bu açık artırmaya bir son vermek için elini kaldırdı ve gruba bir dizi atasözü aşketti:

— Her güne kendi acısı yeter; mükemmel iyinin düşmanıdır; çok öpen kötü sarılır...

— Anladım, dedi XIV. Lui

Ve susma lütfunda bulundu.

İtalyan rahat bir soluk aldı; kral bile olsalar, amatörlerin tellerden çıkardıkları gıcırtilar, hırıltılar, en alışkın kulakları bile tırmalar niteliktedir. Ve o anda ortalığa çöken kısa süreli sessizlik ona melodilerin en dinlendiricisi gibi geldi.

Peki ama, arkasında onu anında taklit eden on dalkavukla birlikte, kral neden kalkmıştı?

O ana kadar içerisinin mis gibi koktuğu söylenemezdi, hatta bazen dalga dalga gelen iç kaldırıcı kokular insanın burnuna doluyor, neyseki bu bölgedeki kıllar sayesinde biraz süzülüyordu. Ama Francesco Corbetta, gerek işine saygısı gerekse öğrencisinin ulu kişiliği karşısında bu kötü kokuları dikkate almamıştı. Fransız sarayları böyleymiş demek ki, diye düşünmüştü, görünüşü harika ama kokusu berbat. Alışmam gerek. İnsan bütün istediklerini elde edemez ya...

Bu stoacı erdem ve aldırılmazlık, burnunun son kez uğradığı saldırıya dayanamadı. İğrenç bir koku bütün odayı sardı. Meraklı bir kişiliğe sahip olan Francesco, bu korkunç kokunun nedenini arıyordu. Araştırması fazla uzun sürmedi.

Dikkat; hiç kimse İtalya'da, kullanımı çok rahat olan delikli sandalyelerin bilinmediğini iddia edemez. Üstelik yarımada, pek iştah kabartıcı olmayan pis kokuları da yakından tanır. (Sıcak bir ağustos gününde Napoli'yi bir ziyaret edin!) Her ne kadar operalarımızda mide ve aşkla ilgili her türden etkinlik gösteriliyorsa da, bildiğim kadarıyla şu ana kadar müzik ve dışkının birbirine karıştırıldığı olmadı.

Francesco Corbetta bu ilk Versailles gününde her şeyi yaşadığını düşünüyordu.

Ama yanılıyordu!

Düşünün ki, tüm bu soylular oturdukları yerden kalkar kalkmaz ceplerinden kenarları dantelli, patiskadan geniş mendiller çıkardılar.

Tanrım, dedi İtalyan, sümkürecekle! Müziğim onları nezle etti. Ya da uzun süre bu delikli sandalyelerde oturduklarından içlerini üşüttüler.

Ama yine yanılıyordu.

Hep birlikte, öne doğru eğildiler ve -söylemeye utanıyorum, çünkü Fransız saray erkânı bütün Avrupa'da zarafetiyle övünür- yüzlerinden, krala olan sevgilerini ve gülümsemeyi eksik etmeden kışlarını sildiler. Kralın kendisi de izlenimlerini ve emirlerini açıklarken bir yandan da öbürlerinin yaptığı işin aynını yapmakla uğraşıyordu.

— Corbetta Usta, hizmetinizden çok memnun kaldık. Sanırım bir yıllık bir eğitim, sizin seviyenize ulaşmamız için yeterli olur. Yarın yine aynı saat ve aynı yer diyelim.

Ve XIV. Lui, kirli mendillerini burnu mandallı bir hizmetçinin tuttuğu mavi porselen bir kaba atan, arkasında tek sıra olmuş dalkavuklarıyla birlikte odayı terk etti.

Milano, 1820

Parma, İtalya'nın kuzeyi, dünyanın en güzel göllerinin olduğu memleket. Hava şimdiden güney ve güneş kokuyor. Kestane ağaçları bütün köyü kaplamış, ama evlerin bahçelerini portakal ağaçları istila etmiş. Burada bahçeler hareket eder; kış gelmeden dev kırmızı toprak kapları içeri sokmak gerek.

Parma.

Ekim pusuyla birlikte, çekingen bir gün doğuyordu. Santa Cecilia Maggiore Kilisesi'nin köşesinde, uzun, ince, beli bükük, eciç bücüş bir gölge, ıssız meydanı kestirmeden geçip Campo Farnese'ye doğru ilerledi.

Yarı uzun, ıslak saçlı, üzerinde yakası kalkık bir manto olan, elinde uzun ve koyu renkli bir kutu taşıyan şapkasız bir adam, duvarlar boyunca ilerleyip sisin içinde kayboldu.

Köyde önce bir, sonra iki çan çaldı. Saat altı mıydı?

Az sonra, iki adım ötedeki Guilia Sokağındaki bir evden de, bir başka hayalet çıkıp dikkatle kapıyı çekti. Kapının menteşeleri biraz gıcırdadı. Adam arkasına dönüp sağa sola bir göz attıktan sonra, iki elinde birer siyah kutuyla aylak, mutlu âşık yürüyüşüyle, ıslak kaldırımlarda salınarak yoğun havanın içinde silinip gitti.

Solgun bir düello sabahı mıydı?

Yazdan beri sürünen pis bir dava mı?

— Paganini, ünlü Niccolo Paganini.

Arabacı kasılıp duruyordu. Aslında kızabilirdi. Parma-Milano posta arabası şu anda yarım saat gecikmiş durumdaydı. Ama arabacının gözlerinin içi parlıyordu. Bu öyküyü aylarca anlatabilirdi. Ben arabamda Paganini'yi taşıdım.

— Yavaş, yavaş, brrss!..

Elinden geldiğince atlarını sakinleştirmeye çalışıyordu.

Posta arabasındaki Luigi Legnani küplere binmiş, homurdanıyordu:

— Paganini... Emindim! Bir kemancı. Hem de en berbat cinsinden. Büyük Orospu.

Kızıyor, köpürüyor, bir kez daha kendisine sinirleniyordu. Kendisine ahmak diyordu. Eğer bir şans daha olsaydı, o da şu lanet olası gitar yerine kemanı seçmez miydi! Nasıl olsa yine günde altı saat gam ve arpej çalışacaktı... Zaman, hıçkırıkları, cilveleriyle keman zamanıydı. Ve kadınlar sadece kemancılara ilgi gösteriyorlardı. Geçen akşam Chiara ona söylemişti zaten: "Zavallı arkadaşım, neden hiç sesi çıkmayan bir çalgı çalıyorsun ki sen?" Şimdiki kadınlar kalbin gürültüsünü, patırtılı duyguları seviyorlar. İşte bu yüzden bir keman görünce kendilerinden geçiyorlar. Artık kulak kesilip dinlemeyecek kadar tembel oldular.

Kesin olan bir şey vardı: Eğer kemanı seçmiş olsaydı, şu anda burada ekşi peynir kokan bir köylüyle, notere benzeyen, kırkındaki göbekli memurun arasında sıkışıp beklerken içi içini kemiren zavallı bir gitarist olmak yerine, herhangi güzel bir nedenden dolayı geç kalan o olacaktı.

Arabacı kaygılanmaya başlamıştı. Gün doğuyordu. Yolcular isyan etmeye başlamışlardı. Posta arabasının kalkması gerekiyordu!

Paganini'yi boş verecekti. Akşamki konser iptal edilirdi. Ertesi gün Milanolular dalgın, dayanılmaz, alımlı, geç kalan muhteşem virtüözünü dinleyebilmek için daha da fazla birbirlerine girerlerdi.

İşte o anda iki kara kutu ağa doğru uçtu. Ve bir kütle, kravatı bir yanda, saçları diken diken, böyle bir sabah için fazla gürültülü bir biçimde gülerek, arabanın içine yuvarlandı.

— Basamağı kaçırdım! Ayağım kaydı. Herkesten özür dilerim.

— Önemli değil, Ustam!

— Bir şeyiniz yok ya?

Bağışlanıyor, saygı görüyordu. Terbiyesiz adam bütün bu saygı gösterilerini gayet doğal buluyor, tozlarını çırpıp soluklanıyordu.

— Ama, bu bizim Luigi değil mi! Bayanlar baylar size bir gitar dehasını takdim ediyorum. Ne kadar uzun zaman oldu! Her şey yolunda mı? Tanrım, ne mutluluk! Haydi arabacı, kırbaçla atları! Gecikme

skandalım daha fazla büyümesin!

— *Il Canone! Il Canone!*¹

Baharın gelmesiyle Parma'da o kadar keyif duyulan o ufak tefek haşarılıklar bir kenara bırakılıvermişti: Eczacının tombul elini sıkmak, yargıcın kızına hafifçe değebilmek, başpiskoposun yüzüğünü öpebilmek.

— *Il Canone! Il Canone!*

¹ Metinde İtalyanca.(Çev.)

Çılgınlıklar ilk duyulduğunda, eli ayağı tutan bütün adamlar görev yerlerine koşuştular. Hangi görev yeri? Parma'da askeri ruh hiçbir zaman var olamamıştı.

— *Il Canone! Il Canone!*

Uğultu gişelerden geliyordu. Tiyatronun kapılarından. İnsanlar açılıştan dört saat önce tempo tutmaya başlamışlardı bile.

Erkekler dövüşüyor, kadınlar çılgılık çılgılığa bağırıyorlardı. Sonra birden solgun ve kaskatı bir biçimde ölü gibi düşüyorlardı. Sahneye yakın olabilmek uğruna kapıları kırıyorlar, koltukların altlarında sürünüyorlardı. Parma utanmalıydı!

Her taraftan, her tepeden, uzun kuyruklar halinde üstü açık arabalar, yolcu arabaları ve zarif mi zarif faytonlar geliyordu. Her türden fanatik, Paris'li acımasız eleştirmenler, boyalı tiyatro oyuncularını gösteriyi seyretmek için akın ediyorlardı. Dünyanın öbür ucundan, hatta Boston'dan bile gelen vardı.

Il Canone: Evrensel bir şöhret.

Soğuk su dolu kazanlar, erkeksi gülüşlü, kolları kıvrık adamların ellerinde, elden ele geçerek sürekli kalabalığın üzerine boca ediliyordu. Ama pek bir faydasının olduğu söylenemezdi.

— *Il Canone!*

'Savaş Topu,' bu onun kemanına verilen addı. Paganini'nin kemanı. Kısa saplı bir Guiseppe Guarneri del Gesu'ydu (Cremona,1742). Sesinin gücü ve kasası yüzünden bir Stradivarius'a tercih edilmişti.

Niccolo'nun arabası üç yıldır izleniyor, en gizli kapılarda bekleniyordu. Paganini'ye dokunabilmek, saçının bir telini ya da kravatının bir parçasını koparabilmek...

Gazeteciler, "kemanın hocası" diyorlardı durmadan. O da bıyık altından gülümseyerek; "Ama benim hocam gitardır," diyordu.

Onlarsa bunu her zaman şirin görünmek için söylenmiş bir söz olarak kabul ederlerdi.

Zavallı gitar! Sesi duyulmayan çalgı.

En azından iki saatten beridir, çukurlu yollarda sarsılarak, bitmek bilmeyen bir göl kıyısında yol alıyorlardı. Bir şişe elden ele geçmekteydi -ne idüğü belirsiz bir Mader şarabı-. Âdet böyleydi; her gölde bir şarap, yolculuğun sıkıntısını biraz dindirmek için uydurulmuş bir Piémontais buluşu.

Ve Luigi, çocukluk arkadaşı Paganini'ye bakıyordu.

Paganini durmadan ona gülümsüyordu. Paganini sevimli görünmeye çalışıyordu. Tabii ki kemancılara özgü, kaba, gürültülü, pohpohlanmış yıldız havasıyla yapıyordu bunu. Ama çaba gösterdiği ortadaydı. Ve dokunaklıydı. Paganini yeniden başlamak istiyordu, bu kesindi. Ama neye yeniden başlamak? Arkadaşlık yün ipliği gibi değildir. Üzerine atılan düğümler tutmaz.

Bir dostluğu ayakta tutan şey nedir? İlk başta ölüme kadar süreceği sanılır. Ama yaşam, küçük kıskançlıklar, gizlenmiş yaralar yavaş yavaş bizi birbirimizden ayırır. Denizdeki iki gemi gibi insanlar birbirinden uzaklaşırlar. Önce azar azar, istemeye istemeye. Sonra her ikisi de yolunu alır ve ufkun birer ucunda gözden kaybolurlar.

Luigi kemancının kocaman ellerine, aile doktorunu zamanında oldukça kaygılandırmış olan, fazla uzun parmak kemiklerine bakıyordu: "Fazla uzun, fazla cılız bir çocuk, kolları, bacakları anormal uzun; bunlar bir bozukluğun ön belirtileri, büyük olasılıkla saranın..."

Ve şimdi, her saniye arabayı parçalamakla tehdit eden korkunç sarsıntılara karşın, bu parmaklar bir müzik defterinin üzerinde koşturup duruyorlardı. Paganini büzülmüş, kıvrılmış, sarsıla sarsıla beste yapıyordu. Luigi'ye gülümsemeyi kesmeden öfkeyle besteliyordu. Kemancılardan, onların kendini beğenmiş palyaço tavırlarından nefret edilebilirdi, ama Paganini'de tuhaf bir canlılık vardı!

Yolcular Mader şarabına ve yolun uzunluğuna karşın susuyorlardı. Hayran hayran ustanın yaptıklarına bakıyor; birbirlerini dirsekleriyle dürtüyorlardı. Yıllar sonra bu büyülü ânı hatırlayacaklardı: Evet, biz O'nunla yolculuk yaptık. Evet, O'nu yaratırken gördük. Bu başyapıtın doğuşuna tanık olduk.

Milano'ya girerken, Paganini bir of çekti.

— Beni bayağı zorladı. Ama işte. La majörden dumanı tüten bir sonat. Keman ve gitar...

Ve buruşuk defterini Luigi'ye uzattı.

— İnsanı müzikle yeniden barıştıracak bir şey bu. Gitarla keman aynı ağırlıkta...

Nasıl haber aldıkları bilinmeyen küçük bir grup hanın önünde bekleyiyordu. Hemen arabayı

çevrelediler.

— *Il Canone! Il Canone!*

— İşte yeniden başlıyor, dedi usta. Parmaklarını ısıt da yanıma gel. Akşam yemeğinden önce işin kabasını atarız. Sonra şan şöhret bizim! Unutma: Keman ve gitar. İkili bir zafer.

Luigi koridorun sonunda, en dipteki odayı seçmişti. Sakin, kutu gibi kapalı bir oda. Gitar için bir oda. Tek lüksü, şöminede keyifle yanmakta olan 3 odun. Mumları söndürmüştü. Alevlerin ışığı "usta"nın sonatını, lıkr lıkr içilen kötü Mader eşliğinde, yolcu arabasında bestelenen büyük "başyapıtı" okumasına yetiyordu.

— Çalınamaz.

Mırıldanıyordu.

— Çalınamaz. Burada, bu ölçü olanaksız. Oysa çalgıyı tanıyor. Bu çılgın aralıkların içinden nasıl çıkılır? Nasıl bir oyun oynuyor bu?

Gitarı alıp parmaklarını üzerine koydu.

— Yazdıklarının tümü gibi, çalınamaz. Cambazlık.. Onu ilgilendiren sadece cambazlık, müzik değil.

Ellerine baktı; kısa, sağlam, yiğit eller. Açık yüreklilik için yaratılmış eller, sirk için değil. Arabadaki bir ânı hatırladı, Milano'ya varmadan hemen önce. Paganini kızıışmıştı, birden İtalyan usulü konuşmaya başlamıştı; parmak kemikleri adeta dans ediyor, bale yapıyordu. Niccolo'nun elleri, bir ipin ucuna bağlanmış, kanat çırpan, iki soluk kuş gibiydi.

— İşte geldiler!

Emin olmak için cama yaklaşmaya hiç gerek yoktu. Hayranlar gelmişlerdi. Üstlerini değiştirmiş, makyajlarını tazelemiş, saçlarını düzeltmiş, göğüslerini açmış, koştura koştura kuşatma için yerlerini almışlardı. Resmî konser ertesi gündü. Ama kadınlar sadece kendileri için küçük bir parça dinlemeden yerlerinden kıpırdamayacaklardı. Doymak bilmez istekleriyle, gürültü patırtı içinde dolanıp çığırıyorlardı. Geceler boyu bekleşebilirlerdi.

Ne de olsa geceler uyumak için değildir. Uyumak için siesta zamanı vardır; ikiden altıya kadar uyunur, yenilenler sindirilir, zamandan tasarruf edilir ve zevk için güç toplanır. Bizi İtalyan

kadınlarından kim kurtaracak acaba?

Tüm bu tiyatro gürültü patırtısının içinde, bir hışırtı yaklaştı. Kuşkusuz oldukça ağır bir kumaş, koridorun parkesine sürünüyordu. Gürültü kesildi. Luigi gülümsedi. Bu ziyaret, türünün tek örneği değildi. Bütün kadınlar martılar gibi değildirler. Kimileri koridorların sonlarındaki dip odaları, gitarlar için yapılmış odaları tercih ederler.

— Benim için rahatsız olmayın, devam edin.

Kapı açıldı. Bir peri sakın sakın müzisyenin yanında oturuyordu. Üzerinde altından taç kakması olan yüzüğünün de gösterdiği gibi bu bir aristokrattı: "Keyfimin istediği yerde oturma hakkına sahibim ve bu akşam canım sizin yanınızda oturmak istiyor. Kendinizi mutlu sayın ve çalmaya devam edin." Bütün bu söylenmemiş sözler bir gülücükle özetlenmişti...

Bir müzisyen, Tanrı'ya, müziğe, İtalyan konteslerine ve çalgı çalabildiğine şükran duymaktan başka ne yapabilir? Bir sır verir gibi usulca çalmak. Yavaş yavaş dünyanın gürültüsü uzaklaşır. İnsan kendini yalnız, seçilmiş, güvende hisseder. Gitar ıssız adalar yaratmasını bilir...

— *Il Canone! Il Canone!*

Her zamanki gibi usta yine gecikiyor ve hayranları da girişte sabırsızlanıyorlardı.

— Zavallı hindiler, deyiverdi kontes. Nasıl desem., orta malı kemanı, kişiye özel gitara tercih etmek!

Ateşin önünde diz çöküp, başını eğmiş, canlansınlar diye korları üflüyordu. Sırtı çıplaktı, gerçek bir gece dekoltesi. Upuzun, beyaz boynu boyunca bir su damlasına benzeyen küpesi, ölçü vurur gibi salınıyordu. Siyah saçları sağ omzuna dökülmüştü. Luigi elini uzattı.

— Lütfen, dedi kadın, acele yok. Zamanımız bol.

Hem neden gösteriyi kaçırırım ki? Geliyor musunuz?

Kalkıp kapıyı açmıştı bile. Luigi kısa bir an da olsa yüzünün buruşmasını önleyemedi.

— Birazdan gelirim. Bakmam gereken bir-iki akor var...

İşte gelmişti. Niccolo Paganini belirdi. Kapıda bembeyaz duruyordu -geniş, göğsü açık gömlek, bol

ve ayak bileklerinden sıkılmış, dalgalanan "Mağrip şalvarı tarzı" bir pantolon-, her zaman yaptığı gibi keman çalarak, bildiği dokuz dilde insanları selamlıyordu. Basamakları birer birer indi. Hem çalıyor hem de kendisini anlatıyordu. Kişisel anılar, nükteli sözler, tatlı patavatsızlıklar. Baştan çıkarmak, hep baştan çıkarmak, yola gelmez Niccolo! Luigi'nin çaba göstermesine gerek yoktu; ince parkeden her şeyi duyuyordu - gerisini de tahmin edebiliyordu.

Zavallı keman! Niccolo narin bitişme yerlerine, zarif yapısına saygı göstermeden alete işkence ediyordu. Guarneri'si ciğerlerini patlatırcasına bağıyordu, bir gün iflas edecekti.

Ateş şöminede sıçradı, alevler büyüdü, hindiler mırıldanıyorlardı: "Tanrım, ne büyük güç!"

Ve Paganini üstlerine gidiyordu. Gölgesinin duvarlara vurduğunu gördü. Teşekkürler şamdanlar! Artık gösteri için çalıyordu, başını çevirip profilini gösteriyor, yay darbelerini vurguluyordu. Virtüöz, artık görünmeyen düşmanlarla savaşıyor bir şövalyeye dönüşmüştü.

Hindiler kendilerinden geçiyorlardı. Peki ama müzik neredeydi?

Şimdi, Niccolo sıkılıyordu. Tüm numaralarını yapmış, pozlarını takınmış, herkesi baştan çıkarmış ve artık sıkılmıştı. Baştan çıkarıcının sıkılması kadar kötü bir şey olamaz. Bütün bu âşık suratların karşısında kendisini dünyada yapayalnız hissediyordu. Kalabalık içindeki çıplak bir palyaço. Ve çağırmaya başladı, bir çalgıcının tarzını değiştirerek çağırması gibi... Çalımlarını bıraktı, görkemini terk etti, artık fethetmek istemediğine ant içti, yumuşadı, mütevazılaştı, hatta çekingenleşti, başına geleceklere hazırды. Neredeyse yalvaracaktı.

Üst katta, ince tavanın öbür tarafında, Luigi mesajı aldı.

Gitarını aldı. Neyseki baslar yeniydi. Parma'dan hareket etmeden önce telleri değiştirmişti.

Parmaklarını gerdi, gülümsedi ve dansa katıldı. Notaları hemen kendini gösterdi, güçlü ve sıcaktılar. Çam lambriyer onları güçlendiriyor, yeniden fırlatıyordu, notalar kilisedeki gibi çınlıyorlardı.

Keman bir an duraksadı, şaşırmış gibiydi: Vay vay, bu küçük gitarın kasası da mı varmış? İçinin kıpırtısı seziliyordu: Her zamanki gibi üstünlüğü kapmak, ezmek. Ama Niccolo bu kışkırtmayı dizginlemesini bildi.

Ve müzik tekrar yüzünü gösterdi, 'Savaş Topu'nun cambazlıklarından bıkkın düşüp ondan kaçan müzik... Adım adım yaklaşıyordu, şöminedeki ateşi selamladı, duvarları okşadı, hindilerin tenlerinin üzerinden kaydı. Beş altı ölçüde onların aptallıklarının büyük bölümünü aldı götürdü, biraz sabırları olsa bu müzik, hindilere tekrardan birer ruh bağışlayabilirdi.

Gitar, keman, gitar, hepsi kendi bölümünü çalıyor, birbirlerine saygı gösteriyor, birbirlerini dinliyorlardı. Nazik bir dengeydi bu, en ufak bir hiç bile onu bozabilirdi. Her düo bir düellodur. Ama

Paganini çok korkmuştı, yalnızlıktan korkmuştu. Başkalarına ihtiyacı vardı. Şeytanlarını dizginliyordu, en azından şimdilik...

Clapton gözlerini açtığında, ışıklı saati dördü gösteriyordu. Afrika geceleri hep böyle yolculuklarla mı geçerdi? Bu kadar çok ülke, ev, yüzyıl değiştirmekten, Barselona'dan sonra, altın kaplı ve pis kokulu Versailles üzerinden, hiç soluklanmadan Parma'ya koşturmaktan bitkin düşmüştü. Gitarı her zamanki gibi yanında uyuyordu. Ona korku dolu bir bakış fırlattı. Bu sarışın tahta kasanın, aslında bir büyü kutusu olduğunun farkına varmıştı.

Kamp dinleniyordu. Her şey sessiz ve sakindi. Hafif bir rüzgâr, çadırın tepesini belli belirsiz dalgalandırıyor. Gecenin en derin vaktiydi, en hastaların, en sıkıntılıların bile uykuya yenik düştükleri saat. Ama bu birbirini izleyen gürültülü darbeler de neydi? Karanlığın ortasındaki bu vuruşlar ne demek oluyordu? Daha tan yeri ağarmaya bile başlamamışken bu tamamları kim çalıyordu?

Nantes, Gorée,¹ Mississippi, 1800-1900

"Nantes, güzel Nantes kenti..." Ama bu akşam Le Bozec Nantes'dan nefret ediyordu.

Sağanak yağmur şapkasından damla damla akarken, rıhtımda armatörlerin mahallesine doğru koşuyordu.

Talimat gemiye geç gelmişti: "*Teğmen Le Bozec filanca yerde hazır bulunmalıdır,*" vesaire.

Emirlere uymak gerekirdi. "Bilgilerinize sunulur" Nantes'lı, tüccarların dediği gibi. Tüm bu aşırı nezaket sözlerini dinlemek. Le Bozec çileden çıkmıştı.

Muço, kamarasının kapısını çalıp mektubu uzatmıştı: "...şirkette hazır bulunmalıdır."

Gemiye yanaşmış bir filika onu bekliyordu.

"Nantes, güzel Nantes kenti..."

Bu tekerleme sinsice aklına takılmıştı; aklına geldikçe öfkeleniyordu. Ekmeğini kazanmak için yapması gerekenler... Çocukken, Saint Malo'nun kumsallarında düş kurarken, böyle uzun yolculuklar yapacağı aklına bile gelmemişti. Acaba deniz bile bazen utanabilir miydi?

1 Senegal'in tam karşısında küçük bir ada.(Çev.)

Yağmur ve fırtına camları dövüyor, sokaklarda kabarıyordu.

Evlerin içinde bile, kapalı panjurlara ve kalın perdelere karşı, mum alevleri titreyordu.

— Çocuk oyuncu gibi bir yolculuk olacak, sevgili Le Bozec. Kılavuzu Saint Nazaire'de bırakacaksınız. Ve iskeleden güneye doğru gideceksiniz. Dosdoğru güneye. Afrika'ya... Gemiye ve mürettebatı zorlayın. Asıl küreklere! Şirket böyle istiyor; etaplar hızlı olmalı. Gemilerinin uçtuğunu görmek istiyor. Kürektekiler sıksınlar dişlerini. İngilizler gemilerimizin kışından başka bir şey göremesinler, teğmen...

Armatör bardağını koydu.

— Hareket için bir porto içelim!

Bu en azından beşinci idi. Portosuz kim demir alırdı ki? Denizci Henri Portekizli değil miydi?

Le Bozec kibarca eğildi. Açık haritanın üzerinde titreyen parmağı izliyordu. Şövalye yüzüklü ve az kıllı parmak, Sahara'nın üzerinden geçip, Congo'ya doğru kayıyordu.

Armatör kendini kaybetmişti, haritaya bakıp sınırlenerek kıyıyı arıyordu. Maviyi bir türlü bulamıyordu, ne de yolculuğun gizli varış noktasını.

Rüzgâr daha da güçlendikçe, Le Bozec'in gemisi konusundaki kaygıları artıyordu.

Gemi şafakta hareket etmek üzere koyda demirlemişti bile. Ters akıntıda duruyordu. Şiddetlenen rüzgâr Le Bozec'i kaygılandırıyor; her dalgada, gemisinin gövdesini, borda kaplamalarını ve zorlanan iki çapayı düşünüyordu. En iyi durum geminin dayanması, en kötü olasılık da sürüklenmesiydi.

Denizci! Senin denizcilik onurun nerede kaldı?

Bir salonda, büzülmüş ve saygılı; elinde, halıya suları damlayan bir şapka; çöllerde kaybolmuş aptal bir parmağı izliyordu.

"Nantes...", tekerleme yeniden kafasında şekillenmeye başlamıştı. Beynini dolduruyordu: "Güzel Nantes kenti." Ne demezsin!

— İşte burada. Gorée!

Armatör, işaret parmağını küçük adanın üzerine koydu. Senegal'in hemen yakınında, Dakar'ın üç kilometre açığındaydı.

İleride çocuklarım bana ne diyecekler; denizci mi, köle tüccarı mı?

Le Bozec, daha birçokları gibi şafakla birlikte hareket edecekti. Gemisinin adı La Vigilante'dı, çift direkli ve açık dümenli.

Gorée'den iki yüz yirmi yedi adam ve yüz yirmi kadın alacaktı. Boyunlarında demir boyunduruk, elleri ve ayakları zincirli, asma kilitli, anahtarlı. İki kata düzgün bir biçimde istif edileceklerdi.

Bunu merak edenler, Denizcilik Müzesi'ndeki gemi yükleme planlarını inceleyebilirler. Bakıldığında denge için taşınan ağırlık ya da taş sanılabiliyorlardı, ama onlar kölelerdi.

Gorée, Dakar (Senegal) açıklarındaki yas adası, köle toplama kampı, Afrika'nın açık denizden önceki son toprak parçası, Amerika'dan önceki son durak.

1867' lere kadar kaç tane Le Bozec geldi geçti? Kaç Denizci olmayı hayal eden, çulsuz, ayağı çıplak, kaç kumsal muçosu geçti? Bu iğrenç ticaretin içinde yaşamaya zorunlu bırakılan kaç Le Bozec vardı? Ve tüm bu Le Bozecler kaç tane köle taşıdılar?

Sefalet içinde, biraz gün ışığı ve hava arayan kaç kadınla erkeğe, herhangi bir *La Vigilante* gemisinin kaygan güvertesinde okyanusu geçirttiler? Elli milyon mu, yüz milyon mu?

Gorée, denizcilerin yüz karası!

Kölelerin çilesini gören gitar, binlerce kez onlara hizmet etmek istemişti. Pamukta ya da şeker kamışında çalıştırılan, işlerine zincirli zavallı köleler. Müziklerinden yoksun bırakılan zavallı Amerika zencileri. Tarım işletmecileri tarafından uygulanan *Black Code* kesindi: Davul ve flüt çalmak yasaktı, çünkü bunlar, "Afrika'da olduğu gibi isyana çağrı işareti olarak kullanılabilirdi." Cezası ölümdü.

Tabii ki bu zavallı insanların sesleri vardı, iş şarkıları, *work songs*, bu şarkılar ekinden ekine yayılıyordu. Ve pazarları kilisede, İncil'de umutlar, benzerlikler buluyorlardı. Yahudi halkı da zincire vurulmuştu. Ve Tanrı onları özgürlüklerine kavuşturmuştu. Köleler ciğerlerini parçalarcasına haykırıyorlardı:

Go down Moses, way down in Egypt's land

Tell old Pharaon, let my people go.

(İn Musa, Mısır topraklarına in

Ve yaşlı Firavun'a halkımı rahat bırakmasını söyle.)

Birlikte şarkı söylemek, ritime bedeninin tüm kapılarını açmak güzeldi. Ama ona yardım edecek hiçbir alet olmadığı zaman, insan sesi kendini yalnız hissediyordu!

Kölelerin banjo, bazen de küçük keman çalmasına izin veriliyordu. Ama hüznün ve sürgün, bu kuru ve gıcırtilı seslerle, bu çalgı müsvetteleriyle tüm inceliklerden uzak bu kutularla, bu çocuk oyuncaklarıyla nasıl anlatılabilirdi?

Alışkanlıklarına sadık kalan gitar sessiz kalıyordu. Saatini bekliyordu. Gizliden gizliye hazırlanıyordu. Görünmez bir biçimde bütün güneyde, pamuk tarlalarında, Mississippi Kıyısındaki delta bataklarında dolanıyordu. Evlerin tahtalarının aralarından süzülüp iç çekişlere kulak kabartıyor, düşlere giriyor, bazı kâbuslarda ağlıyordu. Siyah ruhu öğreniyor, kendi blues'unu oluşturuyordu:

The first time I met the blues, he was walking through the woods.

He knocked at my home and done me all the harm he could.

Now the blues got after me, Lord, and run me from tree to tree.

You should have heard me begging: "Mister Blues, don't murder me."

Good morning Mister Blues, what are you doing here so soon?

You be's with me in the morning and every night and noon.

(Blues'a ilk rastladığımda, korulukta yürüyordu.

Kapımı çaldı ve canımı yakabildiğince yaktı.

Şimdi blues bana kızgın ve her ağacın arkasından beni izliyor.

Ona yakarışlarımı duymuşsunuzdur: "Bay Blues beni öldürme."

Günaydın Bay Blues, bu kadar erken ne işin var burada?

Sabahtan beri benimlesin, ama gece ve öğleden sonraları da yanımdasın.)¹

1 Little Brother Montgomery (Gérard Herzhaft, *Un long Blues en La Mineur*, Ramsay.1986) Gérard Herzhaft aynı zamanda *Le Blues*'un da yazarıdır.(PUF,1994).

Tabii ki gitar köleliğinin bitişini dört elle alkışladı. Ama o, bir yeni yetme değildir. Gitar dünya kadar yaşlıdır. Kanunların genellikle gerçeği maskeleyişini ve en iyi görünenlerin, aslında içlerinde en kötüyü de barındırabileceğini bilir.

Ve en kötü oradaydı. Kötülük, Mississippi diyarlarını etkisine almış ve orada hükmünü sürüyordu. Güneyliler oç almak istiyorlardı. Ku Klux Klan ve Beyaz Kamelya Şövalyeleri eski kölelerin izini sürüyorlardı. Linçler çoğalmıştı. 1883 yılında sadece tek bir kontlukta sekiz yüzden fazla linç olayı olmuştu. Irk ayrımcılığı yerleşmeye başlamış ve Siyahlar'a en kötü okullar, en sağlıksız hastaneler ayrılmıştı.

Hele iş olanağı hiç yoktu. El emeği bedavalıktan çıkınca, eski tarım işletmeleri zor bela yaşamaya çalışır olmuşlar ve sürekli işçi çıkarmaya başlamışlardı. Siyahlar'ın tek bir şansı kalmıştı: Yol. Kuzeye doğru kaçış. New York'a, Şikago'ya, belki bir olasılıkla iş bulabilecekleri büyük yankee kentlerine ulaşabilmek.

Bir insan kendi kıtasından koparıldıktan sonra, ailesinin, büyük büyük ailesinin doğduğu topraklardan da kovulursa, artık sığınabileceği tek bir vatanı vardır: Müzik.

Artık yeni tür işportacılar Amerika'yı arşınlamaya başlamışlardı. Onlara *songsters* deniyordu, çünkü sadece şarkılar, baladlar, Beyazlar'a karşı direnen Siyahlar'ın mücadelelerini anlatan uzun öyküler satıyorlardı. Bütün işçi barakalarının, işsiz kamplarının, kafelerin, lokantaların, genelevlerin kapılarını çalıyorlardı. Bir kap sıcak yemek ve geceyi geçirebilecekleri bir yer karşılığında, Frankie ve Albert'in, Duncan ve Brady'nin, Bill'in, demiryolu işçisinin şarkılarını, Yeni Doğan Günün Evi'ni, The House of The Rising Sun'ı söylüyorlardı.

Mezhepler ve sanki Tanrı'yı uyandırmak istermişçesine el çırparak, haykırarak şarkılar söylenen Siyahlar'a ait kiliseler çoğalıyordu. Buralardaki ortak bellekten çıkan eski kölelik şarkıları, *negro spritual*'ler yavaş yavaş *gospel*'lere dönüşüyordu. Koroları yöneten, inananları ateşlendirenler vaizlerdi.

Gitar, *songster*'lerin sırtında, vaizlerin kollarında yerini bulmuştu. Siyah adam çilesinin sularında dolanıyordu, gitarsa onun kayığıydı.

Ortak yolculuklar blues'a dönüştü.

Paris, Porte d'Italie, 1928

Kocaman taksi, gecenin karanlığında ilerliyordu. Uzun, büyük, siyah kaputunun altından sekiz silindirin boğuk ve hırıltılı sesi geliyordu. Baloların sona erdiği geç bir saatti.

Barbès, Montmartre, Rue de Lappe... Sürücünün uykusu vardı. Gece turunu atmış, tüm bar ve disko çıkışlarında şansını denemişti: Kırmızı Melek ve Beyaz Gül, hatta ışıklar söndüğünde en tehlikelileri olan Gravillier'de bile... Gravillier'de bazen patron "Elektrikler kesildi, ben gözlerimi kapatıyorum!" diye bağıırdı. Bunun üzerine bıçaklar, silahlar çekilirdi.

Sokaklarda hiç kimse yoktu; dışarıda dondurucu bir soğuk hüküm sürüyordu.

Bir tek Java kalmıştı. Yeni açılmış, müzik, poker ve başka karanlık işlerin döndüğü bir yerdi burası. Son bir deneme. Şansın ne göstereceği belli olmazdı. Ya bir de evinin yolu üzerinde bir yolcu çıkarsa?

Sürücü camını biraz aralayıp, ön camı sildi: Kulübün önünde yolu tıkayan, koyu renkli bir araba duruyordu, kapıları açıktı.

Yatık fötr şapkalı, kalkık yakalı, açık renk paltolu bir pezevenk, kısa elbiseli, bereli, sarışın bir genç kadını peşinden sürüklüyordu. Onu arka koltuğun üzerine fırlattı ve araba hemen sarsılmaya başladı. Alelacele becerilmiş bir sevişme. Adam toparlanıp dışarı çıkmıştı bile, kapıyı arkasından çarptı. Montparnasse'ta bir adres haykırıp, avcunun içiyle kaportaya vurdu ve portoflip'ini bitirmeye gitti.

Kaldırımında iki kasketli adam bir üçüncüyü pataklıyordu.

- Porte d'Italie. Banliyöye doğru. Yeri tarif edeceğim!

Gencecik bir adam sessizce arabaya binmişti. Dudaklarının kenarından sarkan bir sigarayla gülümsüyor ve eski kadife yastıkların üzerine koyduğu siyah kılıfa vurarak tempo tutuyordu.

- İçi boş, dedi güven vermek için.

Şaşkın sürücü arkasına döndü.

Bu müşteri yirmi yaşında bile değildi. Nereden çıkmış olabilirdi.

Siyah, briyantınli saçları arka camda parıldıyordu.

iki yarığa benzeyen gözleri iki yana doğru çekiktiler, tıpkı çıkık elmacık kemikleri ve bıyığı gibi... Tamamen V biçiminde, her açısında yüzlerce V görülebilen bir yüz...

Azerbaycanlı mı, Çerkes mi? Sonuç olarak, tüm hatlarıyla bir Asyalıydı.

Sürücü ara camı kaldırmadı; bu gece ayırım yoktu. Önlemlerin canı cehenneme! Konuşma gereksinimi çok fazlaydı.

Süngü gibi kıvrık, kendine özgü bir yönlendirilme biçimi olan, ön panelin yanındaki garip vites kolunu aradı.

Hareket ederken kendini tanıttı. Müşterinin kendisi hakkında yanılmasını istemezdi.

- Ben Rus'um bayım. Devrimden önce büyük ev. Sonra sürgün. Bugün taksi. Hayat işte.

Dikiz aynasından ona göz kırptı. Nazik, narin, yaşlı bir beydi. Bu kadar küçük bir bedenden böyle bir ses nasıl çıkabilirdi? Bir katedrali titretecek türden, gerçek bir bas.

— Ben de Çingeneyim, bayım; ikisi de aynı, diye cevapladı parlak saçlı genç. Cango. Meslek: Banjo...

Elini uzattı.

— Adım Cango, bir de Reinhardt, tamamlamak için... Ya da burada dedikleri gibi Jeangot Renard.¹

— Çok memnun oldum! Müzik de bir tür soyluluktur.

Sürücü müşterisini doğru dürüst selamlayabilmek için durdu. Az kalsın kaldırıma inip selam duracaktı. Tekrar hareket etti.

Cango kara kutunun üzerinde tempo tutuyordu.

— Şimdi sıra kardeşim Joseph'te. Benim yerime çalışıyor; birbirimize çok benzeriz. Bırakıyorum o çalışsın, ben de eve dönüyorum. Java iğrenç bir yer; *gacilar*² için saatte yirmi yedi parça çalışıyoruz. Kötü müzik ama parası var işte... Ama benim için Java bitti artık. Zengin bir İngiliz bana iş verdi.

— Tebrikler!

— Göreceğiz bakalım.

¹ Tilki Jeangot.(Çev.)

1 Kasım 1928'in bu dondurucu gecesinde, Rus sürücü ve Çingene müşterisi Seine Nehri'ni geçtiler, Hôpital Bulvarı'nı aştılar, yavaş yavaş La Salpêtrière boyunca ilerlediler ve Italie mahallesine vardılar.

— Çingeneler, diye tekrarladı sürücü. Rusya'da o kadar çok Çingene tanırdım ki!

Surların dışına çıkıldığında Paris birdenbire sona erer ve banliyö başlar. Çamur, su birikintileri, çöpler, tahtadan gecekondular, kıvrık teneke çatılar, çökmekte olan bir kır kahvesi, ölü bir köpek. Ortalığa göz atmak insanı ürpertmeye yetiyordu. Kışın bile fareler ordusunun iş başında olduğunu tahmin edebilirdiniz; kasımdan marta kadar öksürükleri kesilmeyen kireç yüzlü çocuklar. Uzaklarda bir yerlerde bir fener. Gerisi gecenin karanlığına gömülmüş durumdaydı.

- Durun. Burası. Üstü kalsın, teşekkürler.

- Emin misiniz?

Rus taksici geri döndü. Büyük parayı elinde tutuyordu. Boş kılıf arka koltukta durmaktaydı. Bir gölge, ilerideki iki sur kalıntısının arasında kayboldu. Onu yakalamaya kim cesaret edebilirdi ki?

Bayırın öbür yamacında, ay altındaki son mahalle uykudaydı; değişik renklerde birkaç külüstür araba ve her boydan, her biçimden, zengini, yoksuluyla, çılgını, işlisi, alacalı bulacalılarıyla yüzlerce karavan... Ve teneke çatıların altında pek de iyi korunamayan bir at sürüsü.

Cango durup derin bir soluk aldı:

— Benimle gurur duyacaklar...

Köpekler yanına gelmiş, havlamadan onu süzüyorlardı.

Kırmızı perdeyle örtülü bir pencerenin arkasında, birbirine sarılmış iki gölge görülüyordu. Oradan buradan karşılıklı atışmalar, evlilik yaşamının sevimli paylaşımları duyulmaktaydı.

— ...gurur duyarlar ya da duymazlar, bunu kim bilebilir ki?

Bu insanlar, kardeşlerim, yeğenlerim, yolculuktan başka bir şey düşünmezler. Bella, o sevinir işte. Geçimlerini sağlamak için bütün gün cenaze törenleri için yapma çiçekler yapan Bella.

İyi haberi müjdelemek için onun tekerlekli evine doğru koştu.

Bella sıçrayarak uyandı, Cango yatağa atlamış onu öpüyordu. Kız, el yordamıyla bir mum yaktı. Bella

mutluluğa bakmayı seven bir kadındı, Cango, mutluluktan kendinden geçmiş bir halde her şeyi deviriyordu. Mum sellüloiddan yapılmış çiçeklerin üzerine düştü ve karavan ateş aldı. Bella yarı yanmış saçlarıyla kurtulmayı başardı, bağıırıyordu:

— Cango içerde! Cango içerde!

Cango'ysa, dumandan soluksuz kalmış, tavana tırmanmaya çalışıyordu. Ateş çevresini almıştı. Son bir çabayla alevlerin içine atıldı, nasıl oldu bilinmez yanan perdenin içinden geçmeyi başardı. Acıyla yerde kıvranıyordu. Bedeni yaralarla kaplıydı ve derileri parça parça dökülüyordu.

1928'in o Tüm Azizler Bayramı gecesi, bir sol el efsaneleşiyordu.

Yaralarına karşın ya da onların yüzünden, Cango hastanede uzun süre kalmadı: sağ bacağına kesmek istiyorlardı. Bunu kesinlikle reddetti, yeğenleri onu kaçırıp kampa getirdiler.

Bunu aylarca süren can çekişme safhası izledi.

— Ne düşünüyorsun, diye soruyordu annesi, hareketsiz, ateşle cebelleşen hastaya.

— Elimi.

Yaraları, her gün yenilen en türlü baharatlarla, gümüş nitratla ve daha bir takım yumuşatıcı maddelerle yapılan pansumanlara karşın irin topluyordu. Yeniden cerraha girmek şarttı.

Sol el ameliyat masasından neredeyse ölü bir halde çıktı. Yüzük parmak ve serçe parmak artık yoktu, onlar bir daha hiç oynamayacaktı, kendi üzerlerine kıvrılmış, avcun içinde donakalmalardı. Gerisiyse yara izi, çizgiler kırmızı alanlardan ibaretti... Bilekten sonrası sanki bir canavardı. Ama Joseph, müzisyen kardeş efsaneleri bilirdi. O, canavarları sakinleştirmeyi ve onlara güzel hediyeler sunmayı biliyordu. Bir pazar, eski Saint Louis Hastanesi'nin dinlenme salonuna geldiğinde yalnız değildi. Yanında yavaş yavaş açtığı koca bir paket vardı. Cango mutluluktan çılgılık attı. O günden itibaren sol el artık acı çekmedi. Ve tüm beyaz gömlekliler, doktorlar, hemşireler, masörler, canlandırıcılar, papazlar, hayretten ağızları açık kalarak, bu üç parmakla gitar arasındaki tutkuyu seyretmek için oraya gelmeye başladılar.

— Tanrım bu mümkün değil! Bu el, şeytanın eli!

Yangından kurtulan işaret parmağı ve orta parmak, sanki alevler hâlâ peşlerindeymiş gibi tellerin üzerinde kayıp gidiyor, telleri sıkıyor, atlıyor, zıplıyorlardı. Hâlâ burada olmanın sevinciyle gösteriler yapıyor, gitarı itip kakıyor, onun güçsüzlüğüyle, utangaçlığıyla dalga geçiyor, hadi kızım, hadi ablacım, sızlanmayı kes artık, biz neşe için yaratılmışız, diyorlardı! Başparmağa gelince, yerinde durması söz konusu değildi, o da eğlenceye katılmaya kararlıydı. Birden sapın arkasından çıkıveriyor ve notaları gagalıyordu. Kavgacı bir horozun ya da öfkeli bir kuşun gagasına benziyordu.

Gitar, avam balolarda, sevecen bir serseri tarafından okşanılan bir kontes gibi kırıtıyor, naz yapıyor ve sonunda kendini bırakıyordu, insanı yolculuklara çıkarmayı, bulutların üzerine yükseltmeyi, manzaraları insanın önüne sermeyi çok iyi bilen bu sol ele boyun eğiyordu...

Daha sonraları, büyük cazcılar, Duke Ellington, Coleman Hawkins bu sol ele deli olmuşlardı, işlerini güçlerini bırakıp, fiyatı ne olursa olsun, onu orkestralarında istiyorlardı. Sol el her zaman söz veriyor ama pek sık gelmiyordu. Onu, bar bar dolaşarak, bazen geceler boyu aramak gerekiyordu.

Gerçek sol eller böyleydi. Günlük yaşamla ilişkilerini kesmişlerdi.

Woodstock, 1969

Yağmur.

Eskiden beri yağmurun, onun üzerinde büyülü bir etkisi vardı, ilk damlalar düşmeye başladığında, nem ve toprak kokusu yerden yükselmeye başlar başlamaz, beyninde bir kapı açılırdı. Ve anıları onu kuşatırdı.

Gerçekten de yağmur, iyi ve kötü yanlarıyla belleğin yoldaşığıydı.

Ve Tanrı bilir ya, şu ağustos ayında Amerika'da nasıl yağmur yağardı!

Kalabalık, iyi kötü büzülmüş, çayırda yağmurdan korunmaya çalışıyordu. Battaniyeler, gecenin içinde göz alabildiğine uzanıyor, muşambalar yıldırımların altında parlıyor, şapkalar uçuşuyordu. Kalabalık bekliyordu.

Konserin yeniden başlamasını bekliyordu. Bekliyor ve çamura batıyordu. İlk tikslenme duygusu aşıldığı zaman, kalçaları sarıp sarmalayan, bacakları usulca okşayan, bacak aralarına dostça ve sıcacık süzülen ılık, yumuşacık bir çamur.

Sağanağa karşın camları sonuna kadar açık arabasında, Mitch ve Bill'in arasına sıkışmış olan Jimi sigara içiyordu.

Bir organizatör mikrofonu aldı:

— Eğer hepimiz yürekten istersek, yağmuru durdurabiliriz. İstiyor muyuz?

— İstiyoruz, diye bağırdı kalabalık.

Ama yağmur devam etti. Yağmur yaşam gibiydi, inatçı ve acımasız, yumuşak ve umarsız. Yağmur sonunda kalabalığı dağıtacaktı. Tüm bu bıkmış usanmış ve berbat haldeki kararlı insanlar evlerine döneceklerdi. Büyük konser bitmişti, boğulmuştu. Randevuyu kaçırmıştı. Ve Jimi yalnız kalacaktı.

Tıpkı yaşamının başında, annesinin öldüğü zamanki gibi...

— Baba, benim derim ne renk?

On bir yaşındayım. Büyük otoyol kavşakları altında ezilmiş bir kenar mahallede yaşıyorum. Otoyolun gürültüsünden sağıra dönmüş, annesi ölmüş bir çocuğun teni ne renktir?

Babamın adı James. Bahçıvanlık yapar. Az konuşur. Ama ona soru sorulduğunda yanıtlamasını bilir.

— Üzgünüm oğlum. Sen kızıl ve siyahsın. Siyahlığın benim zenciliğimden, kızılığın da annenin Cherokee Kızılderililiğinden. Bu ülkede kolay taşınan bir renkten değilsin. Üzgünüm, bununla yaşamasını öğrenmen gerek.

Hareketli parmaklarım var. Bir türlü rahat durmuyorlar. Rastladıkları her düz yüzeye vuruyorlar. Duvarlarda, masalarda, okulda sıramın üstünde tempo tutuyorlar. Hayatlarını yaşıyorlar, ben buna bir şey yapamam. Onlara durmalarını söylüyorum ama beni duymuyorlar. En çok da saplı şeyleri seviyorlar: babamın alet takımları, kazmalar, kürekler, süpürgeler...

Babam sadece yanıtlamayı değil, bakmayı da bilir.

— Parmaklarını gördüm, evlat. Böyle giderse incinecekler.

Yaşam serttir, parmaklarının uçlarından çok daha sert. Seninkiler bir şey bekliyorlar, bu kesin. Bu oynaklıkları o bekledikleri şeyi çağırmak için. Ben de sana bir şey getirdim. Belki de bunu bekliyorlardır?

On bir yaşındayım. Babam arkasından bir gitar çıkartıyor, tellerle süslü, kahverengi, koca bir kutu. Ve parmaklarım sevinçten havalara uçuyorlar. Bahçelerini, evlerini, gezintilerini, dünyanın kapısını, konuşma olanağını buldular. Biliyorlar ki bu kez o Cherokee Kızılderilisi kadın, ölmüş olmasına karşın, otoyolun gürültüsüne karşın beni duyacak.

Bahçıvan başını sallıyor. Gitarın üzerinde hoplayıp zıplayan parmakları izliyor ve başını sallıyor. Davranışları tutuk, siyah maskesinin altında saklanan mutluluğu okuyabilmek için onu iyi tanımak gerek.

— Güzel, evlat. Eğer teninin rengi kötüyse, dans eden parmaklara ihtiyacın vardır. Dans eden parmaklar müzik üretirler. Ve müzikte, derinin renginin önemi yoktur.

Baba masanın çekmecesinden iki kaşık aldı. Kaşıklar onun baterisiydi, birini öbürüne vurarak tempo tutabiliyordu. Otoyol sustu, Washington Eyaleti'nde, Pasifik Kıyısı'nda ki Seattle'da önemli bir olayın yaşanmakta olduğunu anlamışlardı.

Otoyol kavşakları da başka herhangi bir şeyden daha aptal ya da daha kötü değillerdir. Bu kadar gürültü yapıyorlarsa, böylesine homurdanıyorlarsa bunun da bir nedeni var; kenar mahallelerin havası boştur, kenar mahallelerin diyecekleri bir şey yoktur. Ama bu kez, kavşaklar kulak kabartıyorlardı. Baba bir melodi mırıldanıyor; oğlunun parmakları da onu nota nota, tellerin arasından bulup çıkarıyordu. Babanın mutluluğu büyüyordu. Oğlu, kulakların en akıllısına sahipti, parmaklara gerekli emirleri verebilen bir kulağa. Gitarın gezgin ruhu kendine yeni bir ev seçmişti: Kızıl ve siyah bir çocuk. Ailesi şaşkın şaşkın baksın ona; kaşıklarına acı çektiren, canlı, bahçivan bir baba ve yavaşça alkış tutan ölü bir Cherokee Kızılderilisi anne.

Kavşaklar susuyordu.

Yağmur hâlâ sürüyordu, şimdi gecenin karanlığında, şiddetli sağanaklar halinde değil, ince ince, daha usulca yağıyordu; kalabalık dağılıyordu. Kalabalık artık suya, çamura, üç gün süren çılginca müzik şöleninden sonra bu sessizliğe dayanamıyordu. Boş sahnede, hoparlörlerden kurulu kuleler, terk edilmiş bir kalenin yıkıntılarını andırıyordu.

Kalabalık korkuyordu ve çamura bata çıka, çocuklar sırtlarda, nişanlılar kollarda uzaklaşıyordu; tarlayı terk ediyordu, uzun, koyu kuyruklu su gibi akıyordu.

Arabasından büzüşmüş olan Jimi, yine yalnız kalacağım, diyordu kendine. Eskisi gibi yalnız.

Ve yağmur sürüyordu, anıların koruyucusu lanet yağmur... Jimi ilk zamanlarını hatırlıyordu, korkunç altmışlı yıllar, kızgın inek sürüleri, uğursuz günler, iğrenç geceler, beş dolarlık oteller, otostopla yapılan yolculuklar, içler acısı sahneler, ıslıklayan ya da bu geceki gibi giden seyirciler, ödeme anında bayılan patronlar, her gün değişen partnerler, parçalarını çalan partnerler, tam sahneye çıkmadan önce size bir bardak su sunan, ama suyun içine pudra, asit ya da zehir doldurup tam çalmaya başladığınızda sizi deli eden kıskanç partnerler...

Kahrolası müzik! Kendiliğinden gelmemişti. Onu nota nota, akor akor fethetmek gerekmişti. Müziğin sefaletten doğduğuna inanası geliyordu insanın. Sefalet, insanın teninden, gözlerinden içine giriyordu. Beynini kuşatıyordu. Ve orada, saçların, kemiklerin altında, gizem, dönüşüm vardı. Parmaklar gitarın sapı üzerinde dolaşıyordu. Sefalet müziğe dönüşüyordu. Sefalet, ten, baş, parmaklar, gitar, müzik: Jimi, böylesine kötü başlayıp, sonunda bu derece mutluluk veren bu lanetli ve büyümlü yolu yüzlerce kez katetti. Müzik sefaletin kızıydı. Müzik sefaletin şarkısıydı. Kendisine, *Stone Free*'nin melodisini veren o iğrenç geceyi hatırladı; sonra *Highway Chile*, Otoyol Çocuğu'nu esinleyen o korkunç yolculuğu:

Yeah! His guitar is strung across his back,

His dusty boots in his Cadillac.

I'm flamin' here, just blowin' in the wind,

Ain't seen a bed I'm so long a misdecent.

He left home when he was seventeen,

The rest of the world he is gonna see.

And ev'rybody they know his boss,

A rolling stone,

To gather its own moss.

Have you probably

Called him a tramp?

But it goes a little deeper than that,

He is a... highway chile.

Yeah!

(Yeah! Sirtında gitarı,

Tozlu botlarıyla Cadillac'ında.

Rüzgârla gelen ben, burada yanıyorum.

Sefaletе düştüğümden beri, yatak yüzü görmedim.

O evini on yedisinde terk etti.

Dünyanın geri kalanını keşfedecek.

Herkes onun tek patronunun

Hayatını kazanmak için,

Yuvarlanan taş olduğunu biliyor.

Mutlaka siz de ona serseri dediniz.

Ama o bambaşka bir şey.

O bir otoyol çocuğu.

Yeah!)

Düşlerinin içinde kaybolmuş, anlarına kapılmış olan Jimi, gecenin aydınlandığını, kara gökyüzüne yavaş yavaş beyaz bir ışığın yerleştiğini fark etmemiştir: Festivalin son bir kez daha uyandığını duymadı, sıcak kahvenin kokusunu almadı, iki hoparlör kulesinden çıkan seslere dikkat etmedi. Ama bu pazartesi sabahı çıkan grubun da gerçekten kötü bir grup olduğunu söylemeden edemeyeceğim. Sha Na Na: Bir uçuklar grubu, yaldızlı tulumlarıyla yarı kozmonot, çizgili kazaklarıyla yarı pezevenk denizci havaları vardı, öğleden sonraları için sezon dışı gazino gösterisi...

Onun omzuna vurdular.

— Saat geldi,

Tıpkı bir mahkûm gibi.

— Sıra sende.

— Bende mi?

— Evet, bitirmek için sen çıkıyorsun.

— Bitirmek mi?

— Bitirmek. Üç güne son vermek. Dünyanın en büyük konserini sonsuza dek bitirmek. Bu senin işin Jimi!

Ve Jimi doğruldu. İşte sahnede idi.

Önünde, yazın yemyeşil tarlası, şimdi bitmez tükenmez bir çamur deryası halinde göz alabildiğine uzanıyordu. Ve hemen yanında, ayaklarının dibinde, onu çevreleyen, saran otuz bin deli, rüzgâra ve yağmura karşın, yiyip bitiren uykusuzluğa karşın, onun müzikle olan savaşını duyabilmek için kalan otuz bin deli vardı...

Arkadaşları Mitch (Mitchell) ve Bill (Cose) geri çekildiler. Perküsyonist Juma Edwards, utangaç, çekingen bir çocuk gibiydi. Sert çocuklar olan Ghetto Fighters'ın bile ilerlemeye cesaret edemiyorlardı. Onlar da bekliyorlardı. Herkes gibi... Düelloyu bekliyorlardı.

Jimi yalnızdı. Yirmi yedi yaşındaydı ve yaşayacak daha on üç ayı vardı. Kendi efsanesine sarmalanmış bir biçimde ilerledi, o görkemli, yaldızlı pırtılarını giymişti. Saçlarında çilek rengi bir bandana. Kulaklarında sedef parçaları. Altın kolye ve opal madalyon. Uzun püsküllü, tenini açıkta bırakan beyaz deri ceket. Zümrütlerle süslü bir kemerle tuttuğu kot pantolonu. Silahı fildişi rengindeydi, Leo Fender'in başyapıtı, açık renk ağaçtan yapılmış, uzun saplı bir *strato-caster*. Karışık renkli -kırmızı, sarı, siyah- geniş bir askıyla Jimi'nin boynuna asılıyordu.

Star Spangled Banner¹: Kalabalık kulaklarına inanamayarak ulusal marşın ilk notalarını dinliyordu. İnsanlar bakışmaya başladılar. Jimi yine hangi şeytanlığın peşindeydi? O her şeye kadirdir. Ama Amerika'nın simgesine saldırmak? Bir gitar, dünyanın bir numaralı gücüne karşı ne yapabilirdi ki?

Strato-caster korkusuzca saldırıya geçiyordu. Marşı marşlıktan çıkarıyor, eğip büküyor, buruyor, sıkıyordu.

1 Metinde İngilizce: Amerikan Milli Marşı.(Çev.)

Marş, hemencik yalvarır bir hal aldı. Ama Jimi acımasız davranıyordu. Woodstock'a, solgun gülüşüyle yıldızlı bayrağı zorlamak, yıkmak, yırtıp parçalamak için gelmişti o. Dekorun arkasını, kulisleri, asil ve ferah dış görünüşün arkasındaki iğrençlikleri göstermek istiyordu. Artık marşı bırakmıyor, sıkıyor, zorluyor, tehdit ediyordu, sonunda çözülen marş itiraf etmeye başlamıştı. Vietnam'daki bombaları, köylere atılan napalmları itiraf ediyordu. Jimi'nin yüzüklü parmakları yalvarıyorlardı: "Biraz yavaş, n'olur, yavaş! Bu kadarını kaldıramayız!" Ama artık bütün vanalar açılmıştı, itiratlar durmuyordu. Sonuna kadar zorlanan Amerika, maskelerini indiriyordu. Miyavlıyor, haykırıyordu.

Jimi *strato*'sunu dövüyordu. Bir gün böyle çekiştirirken vibratonun kolu elinde kalacak; hatta bir gün onu ısıracaktı. Evet, parmaklarını çok yavaş bulunca, gitarı dişleriyle çalacaktı.

Ne ondan önce, ne de ondan sonra, gitar, dünyanın çılgınlığını böylesine anlatamayacaktı. Müziğin yumuşaklığından bahseden de kimdi? Belirmeye başlar başlamaz rayların üzerine atılan müzik, kaçırılmış, işkence görmüş, ayaklar altına alınmıştı.

Mitch ve Bill, onu ölüm düellosunda yalnız bırakmışlardı. Juma Edwards, davullarına yaslanmış, büyülenmiş ve korkudan taş kesilmiş bir halde onu izliyordu.

Jimi durdu.

Halk, dumanları tüten bir yıkıntıya dönüşmüştü. Yerlerde sürünen Amerikan bayrağı en derin yerinden yaralanmış, hıçkırıyor, sarsılıyordu. Bir an için Woodstock soluğunu tutup sustu. Kuş cıvıltıları ve çocuk ağlamaları duyuldu. Bu, savaştan sonra ölümlerin toplandığı ânın sessizliğiydi. Jimi henüz yaşıyordu. Ama fazla zamanı kalmamıştı. Kendinden daha güçlüye karşı verilen bu tür savaşlar, iyileşmeyen yaralar bırakırdı. Görülmeyen iç kanamalar, uzayıp giden ve sonunda sizi boğan kırmızı göller. Ne ateşli tutkular, ne de yükselen bravolar kurtarabilirdi sizi.

Gitarın rengârenk giysili, hüznü, kızıl ve kara yüzlü Don Kişot'u, on üç ay sonra Londra'da öldü.

Omo Vadisi (Afrika), 31 Aralık 1999

— Yavaş ol, yavaş...

Clapton boğuşuyordu. Uyku tulumunun üzerine çökmüş, kollarını sallayıp duruyordu. Şakakları terden parlıyordu. Gözkapakları ve alnı kırıışmış, ağzı açık, sanki uzun, havasız bir tünelden geçer gibiydi. Küçücük çadırda, üzerine eğilmiş olan yaşlı arkeolog iki eliyle omuzlarından tutmuş, onu sakinleştirmeye çalışıyordu. Onunla sanki hırçın bir atla konuşmuş gibi konuşuyordu:

— Sakin olun, yavaş, yaşıyorsunuz, bakın gün doğuyor, hava güzel olacak.

Clapton yavaşça gözlerini açtı. Titriyordu. Her hece sonsuz bir merdivenin bir basamağıymış gibi, sözcükler ağzından tane tane, soluk soluğa dökülüyordu.

— Bu kez geri dönemeyeceğimi sandım.

— Geri dönmek mi?

— Gecedan geriye gelmek.

— Birçok kez, "Teşekkürler, teşekkürler Jimi!" diye bağırdınız.

— Onunlaydım...

— Bu Jimi uzakta mı oturur?

— Benim gibi yolculuk etmeyi seven biri için bile çok uzakta.

Clapton yavaş yavaş kendine geliyordu. Yaşlı arkeolog çadırdan çıktı. Hava serindi ve sıcak kahve kokuyordu.

— Ah, sanırım ziyaretçilerimiz var.

Clapton da çıkıp uzun uzun gerindi. Hiç bu kadar uzun boylu görünmemişti. Ellerini nemli saçlarından birçok kez geçirdi, gözlüklerini gömleğine sildi.

Kuzeyden, eski başkent Addis'ten buraya ırmak boyunca uzanan yoldan, bir adam ve bir at gelmekteydi. Addis'te tek başına ve silahsız olarak dolaşmak pek tekin değildi, orada savaş hâlâ, bilinmeyen nedenlerden dolayı, belki sadece sıkıntı dağılsın diye, belki de kumun üzerinde kanın sıcaklığı bir kez daha hissedilsin diye sürmekteydi. At yavaş ilerliyordu. Adam yorgunluktan bitkin düşmüştü, arada bir hayvanın boynuna doğru yığılıyor, sonra büyük bir çaba harcayarak doğruluyordu. Siyah paltosunun altında, dizlerden başlayan beyaz çoraplar ve ayaklarında cilalı ayakkabılar vardı.

— Afrika'ya gelmek için ne biçim bir giysi bu!

— Onu tanıdım, dedi Clapton, gidip selamlayayım.

Çobanlar kıpırdamıyorlardı, geniş abalarına sarınmış, ateşin başında oturuyorlardı. Yolcu neden birden paniğe kapılmıştı? Her yanı titreyerek, bağırıyordu:

— Ben, Joan Carlos Amat! Barselona'yı iyileştirdim, ben sıkıntı doktoruyum... Adım Doktor Amat...

Bu tüyler ürperten manzaradan (adam bembeyazdı ve korkudan taş kesilmişti) bir süre sonra, ona acıyan bir kadın, gruptan sıyrılıp doktorun dizini okşamaya başladı. Ülkesindeki öbür kadınlar gibi ağzı, gözleri, bedeni ve elleri uzundu. Barselonalı yavaş yavaş sakinleşti. Atından indi ve gelip oturdu. Ona bir tas süt uzattılar. Çobanlardan biri ufku işaret ederek, insan yürüyüşünü taklit etti:

— Nereden geliyorsun?

Amat biraz kum alıp parmaklarının arasından akıttı.

Çoban anlamıştı: bu yolcu zamanın derinliklerinden geliyordu.

Az sonra, tepenin ardından iki beyaz araç belirdi. Sarsıla zıplaya, büyük çukurlarda bir kaybolup bir belirerek ilerliyorlardı. Dikkatlice bakınca birinin öbürünü çektiği fark ediliyordu. Çobanların içinden biraz medeniyete bulaşmış olanları, bunun çok eski model bir Alman arabası, Mercedes olduğunu ve arkasında yaşlı ve modeli belirsiz, altı tekerlekli bir karavanı çektiğini söylediler.

Bu yolcular bir önceki gibi çekingen değillerdi. Konvoy durur durmaz, içinden bir düzine kısa boylu, esmer, kıvrıkcık saçlı adam çıkıp kılıçlarını çeker gibi gitarlarına sarıldılar.

— Uyan Congo, diye bağıldılar, geldik işte!

Gece, bu gürültüden korkup daha fazla beklemeden kaçtı.

Binlerce turna kuşu tek ayaklarının üzerine tünemiş, korkudan bağıışıyordu. Küçük kuşlar da çevrelerinde telaşlı yardımcıları gibi dönüp duruyorlardı. Bazı yerlerde ince sis perdeleri, kıyıdaki sazlıklara takılıp kalmıştı. Ama bu pamuğumsu izlerin uzun süreli olmadıkları anlaşılıyordu. Afrika'nın parlak aydınlığı, her şeyi hoşgörülü egemenliği altına alacaktı.

O gün, okulun ilk günü gibi geçti. Tüm dünyadan ve tüm zamanlardan gitaristler bir araya geliyordu. Eskilere ardı arkası kesilmeyen yenileri katılıyordu. (Saray kostümünün üstü kurdelelerle dolu olan Corbetta, hangi kameranın onu çektiğini henüz keşfedememiş star pişkinliği içindeki Paganini, çobanlarca krallar gibi karşılanan ve Afrikalı dev gibi kadınların okşamalarına maruz kalım iki Luisiana'lı *songster* sonunda siyahlar!; kırmızı elbiseli, kel kocalı, Afrika'da flamenko dansı yapacak kadar sert bir zemin bulamamaktan dolayı öfkeli bir Sevilla sakini; Baden Powell'ın torunları olan ve akşama kadar durmadan badem sütü gibi tatlı bossas-novas'lar fısıldayan üç Brezilyalı...)

Tanışmalar, tokalaşmalar, anılar; müzik başlangıçlarının yardımcısıdır, aynı kapalı ışığın çekingen bir çiftin ilk sevişmesine yardımcı olduğu gibi... Ne sözcüklere, ne hareketlere, ne de hatta gülümsemelere gerek kalır. Bir nota, bir akor yeterlidir; bir başkası ona yanıt verir, her şey dduğümlenir, sarmaş dolaş olur: iş bitmiştir.

İlk şaşkınlık sürecinden sonra (bu rengârenk kocaman fasulyelere benzeyen, düğmeli, kollu şeyler, gitar olabilir miydi?) çalgılarını değiştirip, ötekilerin sırlarını öğrenmeye başladılar.

Doktor Amat, Gibson Firebird'ünden ayrılmıyordu. Küçük bir çocuk gibi, elektriğin yapabildiklerini, hoparlörün gücünü, miksaj masasının çıkarabildiği sesleri keşfediyordu. Cılız bir Perulu, kendi charengo'sunu bırakmış, bir *strato-caster* ile uğraşıyordu. Çaldığı her notada, sanki bir ejderhanın kuyruğuna basmış gibi sıcıyordu.

Bir köşede, üzerinde İnsanlık Müzesi, Trocadero Meydanı 75016 Paris, KIRILACAK EŞYA yazan bir kasanın üzerinde oturan Clapton, Stradivarius'a blues öğretiyordu. Ona Mississippi'den bahsediyordu. Gitar parmaklarının arasında sıcacıktı. Congo'nun yeğenlerinden genç bir Çingene eline geçirdiği bir XVII. yüzyıl harikasını, alaycı bakışlardan uzak bir köşede inceliyor, makine yağından kararmış, uzun tırnaklarıyla sedef parıltılarını, ince kakmalı pelesenki okşuyordu.

Bilim adamları, insanlık tarihinin başlangıcının uzmanları diş fırçalarını bırakmışlardı. Mezar dedikleri taşların üzerlerine oturmuş ve göl kuşlarını bile kışkındıracak çeşitlilikteki müziklerin keyfini çıkarıyorlardı. Şantiye şefi olan yaşlı arkeolog bu gösteriyi dudaklarında hafif bir gülümsemeyle izliyordu. Dün gecedен beri neşesi pek yerindeydi.

Elini Clapton'un omzuna koydu.

— Geçmiş yaşamlarınız için koca bir bravo! Hepsi de çok sevimliler. Daha çok kişi bekliyor musunuz?

Önce ufkun bir yerlerinden gelen küçük bir gürültü duyuldu. Sonra güçlü bir homurdanma. Sonunda gürültü, bir gök gürültüsüne benziyordu ve o sırada bütün tozlar gökyüzüne doğru havalandılar; tekrar yere inerek her şeyi büyük bir bulutun altında boğdular.

Pembe helikopter gölün üzerinde uçuyordu, turnaları önemsemeyerek, boşu boşuna birkaç timsah aranıyordu ve sonunda yere indi.

— Geç kaldığımız için özür dileriz, dedi ilk inen, George Harrison, kanatların altında iki büklüm duruyordu. Ama biraz dolaşmak zorunda kaldık. Çok sevdiğimiz birisi bizi terk etmişti ve çok uzakta oturuyordu.

Arkasında Paul ve Ringo duruyordu, hemen arkalarında da John Lennon, her zamankinden daha fazla Asyalı görünüyordu, boyundan düz inen bir tünik, yuvarlak, muzip, küçücük gözlükler. Uzakta oturan ve öbürlerinin bulmak için çok zaman harcadıkları kişi oydu.

Dördü bir arada olmaktan çok mutluydular. Saçları beyazlamıştı. Yaşlarını tek belli eden buydu. Başka her şeyleri tam da yirmi yaşlarındaki gibiydi. Pembe helikopter sayesinde geri döndükleri gençliklerini, birbirlerinin sırtlarına delikanlılar gibi yumruklar indirerek gösteriyorlardı.

Ve delikanlılığın verdiği umarsızlıkla öbürleriyle hiç ilgilenmeden çalmaya başladılar. Neşe izin istemezdi, gitarını alır ve çalardı.

İşte böylece, gece olurken, Afrika semaları tekrar *Lucy in the Sky*'la inlemeye başladı. *Lucy in the Sky with Diamonds*.

Önceleri şaşkınlığa kapılan, suratları asılan öbür zamanların gitaristleri ("buraya kadar bir İngiliz nakaratını dinlemek için gelmedik"), yavaş yavaş ak saçlı dörtlünün yaşama sevinciyle birlikte dansa katılmaya başladılar.

Onlara ilk katılan Doktor Amat oldu. Bilindiği gibi mutluluk onun tutkusuydu. Kalktı ve bu Liverpool melodisine katıldı.

Hoş geldiniz, dediler John ve Paul, ellerini kollarını sallayarak, Lucy'e hoş geldiniz, siz örnek oldunuz, sizi izleyecek kimse yok mu? Elektriği çok az kullanıyorlardı, en yumuşak biçimde çalıyorlardı, serserilere karşı saygı göstererek, herkese şans vererek; bu akşam desibel kavgası yapmak yoktu!

Doktor kendi bölümünü bitirip oturdu. Congo onun yerini aldı. Eliyle selam verdi, selam eski dostlar!

Lucy yol katediyordu, Lucy Afrika'yı geride bırakıp Orta Avrupa'ya doğru ilerliyordu, Lucy Çingene öyküleri anlatıyordu...

Bilim adamları yaklaşmışlardı. Müzik onları, atalarımız bakımından çok zengin deliklerinden çıkarmıştı. Ve Corbetta'yla Cango çalarlarken, onlar da dans etmeye başlamışlardı.

— Lucy, 1978'de ünlü elli iki kemiği keşfettiğimiz günü hatırlıyor musun?.. Ben orada değildim, ama anlattılar... Dünya tarihinin ilk gerçek kadını...

Yaşlı arkeolog Clapton'a yaklaştı:

— Gerçekten de şenlikler konusunda özel bir yeteneğiniz var. Bir tek Hendrix eksik. O randevuları pek ciddiye alanlardan değildir, öyle değil mi?

— Hendrix gelmeyecek. O fazla uzağa gitti, Hiç kimse onu geri getiremez.

Sesi titriyordu.

— Özür dilerim, dedi yaşlı arkeolog.

— Tesellisi olmayan olaylar da yaşamın hir parçasıdır.

— Eric, hadi, bizimle gel.

Dörtlü onu çağırıyordu.

— Hadi çabuk ol, ne zamandır seninle çalmak istiyorduk.

Clapton önce, yapmayı çok iyi bildiği gibi dört-beş notayla Lucy'i selamladı *-in the Sky with Diamonds-*. Sonra, bir ressamın bulutları anlatabilmesi gibi, her şeyi, en ufak duygu parçasını, en kırılğanını, en geçicisini bile dile getirmeyi bilen parmakları, çocukluğa doğru yaklaşmaya ve o bilinen nakaratı çalmaya başladılar; ışıklar söner, bir pasta yaklaşır, *happy birthday*, önce hafif hafif çalıyordu, sadece kendisi için, sonra Harrison ve Lennon da ona katıldılar: *Happy birthday Lucy!*

Afrika'nın gecesi başlamıştı. Göz kırpan, yıldızlarla dolu, Lucy'nin pastasının üzerinde üç milyon mumun pırıldadığı Afrika gecesi.

Saymak olanaksızdı. Zaten kampı çevreleyen tepelerde gittikçe daha çok ışık yanıyordu. Gitar dostları sonunda konser yerine ulaşabilmişlerdi. Uzun, çok uzun yollardan gelmelerine karşın, hâlâ yanan çakmaklarını ritime göre sallayabilecek güçleri vardı.

Bilim adamları da öbürleri gibi şarkı söylüyorlardı. Ama tutkuları olan dünyanın başlangıcını da düşünmeden edemiyorlardı.

Orman kuraklıkla birlikte seyrelmeye başlayınca, Lucy düşmanlarını gözleyebilmek için ayağa kalmıştı. Seyrek ormanda öylece ayakta durunca, kendisini yalnız ve çıplak hissetmişti. İşte o zaman,

kollarında tutacađı bir Őeye ihtiyaç duydu, ona eŐlik edecek ve onun adına bu seyrelmiŐ dűnyayla konuŐacak bir Őeye. Lucy'nin bu yalnızlıđı ve műzik ihtiyaıyla, hayvan bađırsađından yapılma ilk gitarın arasından belki yűz bin yıl geçmiŐti... Belki yűz on bin yıl...

Lucy mutluydu. Bu Őenliđi uzun zaman beklemiŐti, ama dűnyanın ilk kadını için zaman ne demektir ki?  milyon mumu ancak Őafakla birlikte űfledi. Gitaristler kaybolmuŐtu. Ama o ŐaŐırmadı. Tűrűműzűn űzerindeki lanetten haberi vardı: Ne kadar insan dođarsa, yalnızlık o kadar artar.